

The Project Gutenberg eBook of La creació d'Eva i altres contes, by Josep Carner

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: La creació d'Eva i altres contes

Author: Josep Carner

Release date: December 4, 2005 [EBook #17219]

Most recently updated: December 13, 2020

Language: Catalan

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LA CREACIÓ D'EVA I ALTRES CONTES ***

Produced by Ricard Samarra

LA CREACIÓ D'EVA I ALTRES CONTES.

INDEX

Pròleg.
La creació d'Eva.
La compensació.
La vetllada artística.
L'armari.
El castellà en el tren o l'amistat.
La vella polida.
Antigor.
El dentista apassionat.
La dèria.
La frescoreta.
El diplomàtic.
Els hostes del convent.
L'artista d'un sol quadro.
El secret.
La narració indefinida.
Idil·li en tramvia.
Les dues vies.
El viatge ingràvid.
La guerra.
La casa chic.
La cadireta.
El gelat de xocolata.
La por de comprometre's.

PROLEG.

A Bonaventura Sabater.

Noble i car amic: a Vós adreço aquest llibre, escrit en diversos lleures, sense més motiu que el de la ploma als dits, sense més inspiració que la del cigar en els llavis.

No negaré pas que hom pugui formular certes objeccions psicològiques contra els nerviosos fumadors de cigarreta i certes objeccions estètiques contra els embadalits fumadors de pipa. Però els fumadors de cigars com vós i com jo, em semblen aproximadament inatacables. Allò que nosaltres fumem no és pas una mixtura de paper i de tabac, o de tabac i de brossa adventícia de la butxaca, sinó aquella pura i ben curada i delectable fulla que, diran els metges el què voldran, és molt més salutífera que el més gran nombre d'aigües, olis, polsims i untaments, que els apotecaris conjuminen en una sospitosa clandestinitat. Tinc la impressió que els fumadors de cigars formen una categoria humana excel·lent, i, perquè no dir-ho, agençadora. Un senyor que fuma un bon havà, pot comparar-se en excelsitud a una senyora en *decolleté*. De fet hom ens mira amb aquella certa simpatia respectuosa que demostra que l'home no és pas, nadiuament, un animal bolxevista. Som els Cavallers del Realme del Fum, que és un realme més positiu que no pas els de terra i pedruscall, estirats rezelosament entre unes quantes fronteres.

Permeteu-me de dir que clares vegades un home ha tingut una més exquisida silueta per a fumar cigars que Vós, o gentil amic. Teniu altrament el somriure típic -somriure només que dels ulls- del bon fumador, i la vostra companyia en aquell *tête-à-tête* al que conviden dos bons cigars, és tan aromàtica com una crema escollida. M'és, doncs, plaent de posar el vostre nom com un defensiu a la primera pàgina d'un llibre de contes que han estat escrits amb el cigar a la boca. Si vós, amb un altre a la vostra, en recorreu a l'atzar algunes pàgines, jo estaré prou satisfet d'aquest llibre, que ja sabeu que us tenia ofert, en satisfacció d'un deute de fumador, d'ençà d'aquell dia que vam travessar plegats Catalunya, -els dolços paisatges de la qual veien estojades llurs gràcies lineals en bromes fines, però no pas tan efímeres i voluptuoses com aquelles que nosaltres inhalàvem devotament, mena d'encens de l'Amistat.

Josep CARNER

Gènova, abril 1922.

LA CREACIÓ D'EVA.

Són més de les onze. A l'hort del senyor rector hi fa de bon estar. En Quiquet, però, no s'abandona pas a les blanícies de l'ombra bellugadissa amb aquella felicitat profunda que consisteix en no pensar en res. Veu, certament, els rosers que encara tenen roses, les pereres carregades de fruit, les dàlies pomposes i que només fan olor de frescor, i al fons de tot les mongeteres gairebé blaves i les tomaqueres de fortor quieta. Però tota aquella íntima i alegre perspectiva es dilata i s'ageganta en el seu magí fins a convertir-se no menys que en el paradís terrenal. En Quiquet ha rebut, a les nou, la seva segona lliçó d'Història Sagrada, de llavis de la seva piadosa germana gran, que tira per monja. Ara la seva germana gran és a fer les visites de la Porciúncula -en aquella esglesieta polida del poble on estiuegen-, tota blanca i amb un velet negre, i amb tres llibrets negres, plens d'estampetes i de fulletes de l'Apostolat de l'Oració, que serveixen de senyals. I mentrestant en Quiquet és al jardí de la rectoria, perquè en Quiquet, al cap de deu minuts que és a l'església, es posa a badallar.

La primera lliçó d'Història Sagrada va ésser la creació del món; la segona ha estat la creació d'Adam i Eva. Hom comprèn que un jardí de senyor rector sigui una imatge, baldament pàl·lida, del paradís terrenal. A en Quiquet no li semblaria estrany que sortís un àngel de darrera la bougainvília tota encesa que s'enfila fins a la teulada; i quan una sargantana es mou, secreta, entre un cruixit de fulles seques, se li acut la idea del serpent. Però en tot el que li ha explicat la seva germana, el que més

l'intriga és la creació d'Eva. Sense donarse'n compte, es palpa la regió inferior del pit. En Quiquet és molt valent: no l'espanta cap bestiola, ni que sigui una rata -i fins n'ha mortes dues-, no l'espanta perdre's, no l'espanta estar tot sol, de nit, per bé que hom senti en el lloc tenebrós el raure extraordinari d'un tros de paper que mou el vent per terra, o la perfídia del corc o el petament sobtat d'una fusta no pas tallada en bona saó. Però la creació d'Eva l'impressiona d'una manera estranya. Al misteri del món primaverl s'ajunta el misteri del seu propi cos, que per primera vegada el pertorba. Demà, quan es banyi, s'examinarà per peces menudes. Com devia patir Adam quan li fou extreta la costella! Li sembla d'imaginar aquell mal en el seu propi cos. Està tan encaparrat que, indemne, una marieta li cau damunt la cama nua, plena d'esgarrinxades, i ell la deixa fugir. La bunior d'un borinot, primera idea matussera de la trepidació d'un aeroplà, s'avé estranyament amb la seva obsessió.

-Quiquet !

En Quiquet, esverat, aixeca els ulls. El senyor rector li diu:

-No t'agraden, les peres? Menja'n tantes com voldràs, mentre no t'hagin de fer mal.-

El senyor rector, tot llegint el breviari, se n'entra a dins.

En Quiquet, per cortesia, agafa una pera. És d'aquelles peres verdes per fora, granelludes per dins, però que són una mel. Aquell gust de mel s'acaba aviat. Tot just quan l'interessava. Aleshores agafa una altra pera. Aquesta ja no la menja amb displicència. Després, li sembla molest d'anar agafant les peres d'una a una, i n'arrabassa set o vuit, totes les que li caben a les butxaques.

* * *

Les ombres s'estenen. En Quiquet, amb la seva germana gran i unes quantes parelles joves, ha anat a una font. En Quiquet torna una mica cansat. Un floc de borra es fondrà aviat sota la lluna. Un grill sembla traduir, amb la seva vibració sensible, tota la misteriosa vibració de la terra, que comença en la nit una vida nova i més subtil. En Quiquet és a la galeria descoberta, que domina els pallers i les feixes, la galeria on es desdejuna al matí i on diu el rosari abans de sopar. Aviat començarà el rosari. En Quiquet, després d'haver-se tret la terra de les espardenyas, mastega romaní. Està tot sol. Els seus pares encara no han tornat del poble: la seva germana es a la cuina a fer un plat dolç. En Quiquet *sent* que està sol amb Déu. No és el seu nimbe la mica de claror que perdura al cim de la serra? De cop i volta, en Quiquet bada, esparverat, els ulls. No és pas que vegi cap mala cosa a la muntanya negra o als camins morats. La naturalesa somriu, en córrer el cortinatge de la fosquedat; els llumets de les cases somriuen en l'abisme negre que no és de mal ésser. En Quiquet, però, espalmat súbitament per un motiu agudíssim, gairebé ni gosa respirar. sent com un violent estrip a les seves entranyes. S'ha tornat blanc com la cera. Però no solament l'afligeix la por. Al cap d'un minut -interminable!- munta per la seva cara el roig viu de la vergonya. En Quiquet baixa els ulls. Sent una angúnia al coll i una estranya sequedat a les parpelles, i després una cosa calenta li cau a la galta. Fins aleshores no s'adona que està plorant. Però no en té prou de plorar silenciosament. Es gira de cara a la paret i aixeca contra ella el seu braç, perquè li faci de coixí del front abatut. I encara més: en Quiquet fa un gemec. Sembla impossible. Però és que, a més de la por i la vergonya, sofreix de valent. (No es recorda, gens ni mica, d'haver menjat massa peres).

Compareix la seva germana. -Quiquet, què et passa? -

Haver de respondre a la seva germana és més terrible que tot. En Quiquet aquell matí ha descobert el misteri del seu cos. Ara descobreix el pudor de la seva ànima. Li sembla que es deixaria matar abans de confessar la veritat. Però el sofriment augmenta d'una manera terrible. I, tanmateix, la família haurà de saber- ho. La família i tot el poble. Se'n faran crides a la plaça, com qui diu, i potser targetes de participació. En Quiquet es posa a plorar amb un gran estrèpit. No en queda ni una engruna de la seva enèrgica virilitat, a gratcient endurida dels tres als sis anys. Aquell xàfec, si bé de moment dificulta l'ús de la paraula, s'emporta, interiorment, les rescloses que impediien la confiança.

I en Quiquet pot arribar a barbotejar, entre sanglots:

-Em sembla... em sembla... que estic a punt de tenir muller.-

LA COMPENSACIÓ.

En Lluïset, encaparrat -quan en Lluïset n'estava, feia una mirada desesperadament inexpressiva- seia a la cadira de braços del despatx, entreveient la Rambla sota una boira fina d'octubre entre la qual esllanegaven llur claror els arcs voltaics. La Rambla havia estat la riera barcelonina, amb aiguatges bruts, amb farda: ara seguia essent la riera de la gent de Barcelona. De tota la gent tèrbola, dubtosa, les escorrialles del tedi i del vici, ex-cuineres de Carcassona posades a folles fembres, còmics bolejadors i encara dels que «van per les roques», hòrrids petits bohemis que escriuen coses demoledores en castellà i acaben dirigint revistes cinematogràfiques, senyorets arrossinats que cobren a l'Ajuntament nòmina d'escombriaires honoraris, jugadors espectrals de cafetí, hereuets embotornats de Sabadell que vénen a algun music-hall amb bolet gris blau i bufanda verda, pintades noieta de catorze anys amb les ales cremades a l'edat dels reconstituents... En Lluïset se sentia ple d'una reacció moral, i maleïa la Rambla.

El seu encaparrament era curiós. Estava convençut que ell havia pecat per innocència. Estava convençut que el seu delicte - diguem-ne delicte- era d'excessiva candor, era una ensopegada que delatava al novici inexpert i badoc. Acreditava tot un passat de virtuts, o almenys de greus abstencions, que era llàstima que ara resultessin tan mal premiades i fins i tot, en certa manera, posades en ridícul. Trobar una noia, a l'atzar, un dia de pluja, acompanyar-la, amb una alegria fictícia que ben mirat no és altra cosa que la desesperació final d'un tedi, suposar-la lleugera i trobar-se amb el tedi nou d'ésser ella noia de bé, i ensopir-se extraordinàriament en la indecisió de si una noia virtuosa és més virtuosa que noia o és més noia que virtuosa, pujar una escaleta fosca, ensopegar, fer-se un verdanc, arribar a un piset que feia olor de resclosit i on la tia no hi era, enfurismar-se, sentir plors una hora seguida, i en acabat trobar-vos que sembla que us heu inventat una criatura, francament, ja és massa, sobretot tenint en compte que el papà és tacany, la mamà devota, els amics burletes i el sou de meritori insuficient per a distribuir-lo entre el sastre i el sabater.

En Lluïset es formulava el terrible dilema: ella, o serà sentimental o positivista. Si és sentimental em voldrà lligar, hi haurà abraçades, lletres urgents, cites tràgiques, amenaces de suïcidi; si és positivista, el «chantage», els paranys, l'afront, els tribunals, si molt convé. Totes dues alternatives esparveraven en Lluïset. Imaginava solucions absurdes i reconegudament impossibles: fugir a París, posar-se barba postissa i ulleres. I allí estava, pres d'un remolí de follies, amb l'ànima garfida, esperant el seu pare, al qual no tenia més remei que explicar-ho tot, treballant-lo per a una comprensió racional de la feta i per a una generositat única que minvés una mica les proporcions aterrades de la catàstrofe.

* * *

Son pare va escoltar-lo amb un silenci absolut i impressionant.
Després va dir-li:

-Noi, ja saps que jo sóc republicà de tota la vida, i lliberal. Si vols fer bestieses jo no hi tinc res que veure. Però si tu ets lliure, jo no puc ser responsable. I a més, que és escandalós explicar aquestes coses a la família. Ja saps que cosa que dic, cosa que no es torç: MAI MÉS no vull sentir a parlar dels incidents de la teva vida privada, amb la sola excepció del dia que, cansat de fer el ximple, m'encomanis la petició de mà d'una noia que tingui un dot respectable. Ara com ara, la sola cosa que puc fer per a tu és donar-te la integritat del teu peculí, i tu me'n firmaràs un paperet. Són 1.237'48 pessetes, això és, el donatiu de la teva padrina per la teva primera comunió, import de vendes de la teva roba usada, les cinquanta pessetes que vas treure a la rifa, i els interessos de tot plegat...-

* * *

La mare, després d'una horrible escena patètica, va asserenar-se sobtadament.

-Té, fill meu, -va dir-li,- aquí tens cent cinquanta pessetes estalviades amb penes i treballs, perquè ja saps que ton pare és del puny estret. Trenca amb aquesta donota, encara que te les hi hakis de gastar totes. Amenaça-la tu a ella: amenaça-la amb la policia. Aquestes barjaules sempre tenen set o vuit babaus, i els duen a vendre a tots plegats... No: no m'ho diguis que potser era una noia de bé: això és el truc de totes elles: és més vell que l'anar a peu. I això de la criatura també deu ésser una bòfia. I, en tot cas, qui sap de qui és. Et volen enganyar, et volen espremer. Sobretot, no t'arrauleixis. I si convé, farem baixar el masover...

-...?

-Si: perquè en Ramon és un home com un brau, i, ja veuràs, totes aquestes mosses solen tenir el seu pinxo! -

* * *

La noieta -de quinze anys- havia hagut de fugir de la seva tia. Estava en una dispesa immunda de la Riera Baixa. Tenia una cambreta que dava, per una finestreta, a un celobert tot negre. Allí, a la sortida

del treball, se n'havia tornat, a esperar en Lluïset. Estava cansada, cansada, blanca com el paper. Va tirar-se al llit. A la cambra del costat, un home i una dona, embriagats, renegaven sordament, amb infectes sons guturals. Pujava pel celobert una olor obstinada de closca d'ou caiguda al foc. Ella pensava en el seu astre. Comprenia que ara no tindria més remei que anar rodolant. Comprenia que l'episodi del senyoret estava dat i beneït. Però d'entremig del seu fatalisme estupefacte, n'eixí de mica en mica, una mena de petit rondinament interior. S'avenia a tot abandó, a tot deseiximent, però, tanmateix, ja que la inèrcia de les coses li feia esperar una criatura, era just que ell se sacrificués una mica per ella. Anar tota sola pel món, desamparada i sense cap bé ni conhort, només amb una criatura al braç que l'escolaria i li faria passar les nits en blanc, era massa agre. Ella no demanaria pas, com d'altres noies que sabia, pisos bellament parats, abrics de pells, joies. Sabia que la seva boniquesa era una floreta ventissa, sabia que ella era massa tímida per agradar i tenia les mans fetes malbé pel seu ofici. Però tanmateix havia sofert per ell: terrors misterioses de la consciència, insults i cops i foragitament. Abans que ell se n'anés, doncs, -com ne tenia, és clar, el dret i el deure,- havia de dar-n'hi una mica mica del luxe, de la brillant sumptuositat de les *amigues* que poden anar al Liceu i passejar-se en carruatge descobert pel Passeig de Gràcia. Ésser esplèndid una sola vegada, a ell, que era senyoret, no li costaria gaire. I allò, per a ella, seria una mica d'escalf cordial, un bell record que l'acompanyés en les més sòrdides pelegrinacions, quelcom que encara la distrauria, amb un poc d'enlluernament, en les nits de fam, de malaltia o d'insomni.

* * *

Quan en Lluïset, doncs, després de preliminars glacials i distanciadors, seient al caire mateix de la cadira, i evitant tot contacte, amb el llit o amb la mà abandonada d'ella, li féu saber, a la claror de l'espelma, que ell, per pura generositat, ja que no n'hi havia obligació estricta, estava decidit a segellar l'adéu etern amb algun petit present, que fes veure que àdhuc, ben mirat, la planyia, ella es va sentir el cor oprès, gairebé no gosava parlar. I no l'oprimia la injustícia ni el rebuig, no, sinó l'orba, atribulada temença d'haver de renunciar a la fantàstica compensació somiada.

-Havia pensat...

-Digues, digues sense por.

-Si no fos massa demanar,- barbotejà ella -m'hauria fet tanta il·lusió que... És clar que deu ésser una cosa molt cara. Però tot ho hauria dat per ben pagat si haguessis pogut oferir-me... -

Aquí baixà la veu, i amb un somriure insignificant de cosa ferida, digué a cau d'orella d'aquell trist individu que enravenava el front, les celles, el nas, el llavi inferior:

...un gramofon. -

LA VETLLADA ARTÍSTICA.

Quan una dona vol una cosa, fins Déu la vol. Sobretot si la dona és com la senyora Tereseta. La senyora Tereseta té cinquanta anys, i ja n'ha passats quinze de viduesa: un hom comprèn que el seu marit, per esborrat que fos, hi resultés incompatible. Es una dona decidida. Qualsevol incident de la vida l'engega cap a un determini, amb una celeritat insuperada pels moderns *howitzers*. Una persona que tot just li hagin presentat, pot gallejar, la inexperta, de qualsevol convicció o tarannà; però al cap de cinc minuts el seu coll mústic ja haurà pres el séc atuíit de la condescendència. La senyora Tereseta, amb els seus ulls negres, d'espesses celles, amb el seu nas borbònic i un cert arrufament d'aquest nas que és de mal averany, amb la seva boca sornaguera, amb el seu rebuf senzill i definitiu, -clàssic, com si diguéssim, - sembla el pànic entre els cobradors de tramvies, els cobradors de les cadires a les esglésies, les cuineres que ella té, l'una darrera l'altra, sota peu, els dependents de comerç i els badocs que, quan ella té pressa, s'ensopeguen a mirar, compactes, un lloro escapat que ha anat a raure al cim d'un arbre.

Una prova: -però que tanca de cop- del geni amatent de la senyora Tereseta: en vint-i-quatre hores organitzà una vetllada artística a casa seva. El motiu d'aquest esdeveniment insòlit, ningú no va tenir la gosadia d'arrencar-l'hi. El fet és que manà traginar per dos camàlics, del tercer pis al seu, que es un entresol, un piano davant del qual una noia anèmica solia evaporar-se de dia en dia, com si volgués quedar reduïda a uns dits de procedència insegura i que percutessin com a hipnotitzats. La senyora Tereseta va comprar unes quantes flors amb molt de verd; va comprar pastes i un xerès no pas anomenat així per antonomàsia: va fregar poms i anelles; va posar a la sala una cadira de braços del seu dormitori i dos balancins de la galeria tapada; va remetre's, amb recomanacions especials, a la

pentinadora. I, mentrestant, en tot aquell temps de matí que s'escola des que les criades piquen les catifes als balcons fins que una olor de sofregit puja de la porteria per l'ull de l'escala, no cessava de rumiar:

-A quines persones *ben avesades a perdre la nit* convidaré?- Aquest era el punt més difícil, perquè la senyora Tereseta no coneixia sinó gent com cal, d'aquella que posa a taula *sota, cavall i rei*, i fan la bugada amb cendra i llorer, i tenen com a entusiasta i alegroia divisa allò de *a la taula i al llit al primer crit*. Tanmateix, però, quan la pentinadora li va haver conjuminat les seves *ondes* -aplanades i encastades- la senyora Tereseta aconseguí d'adreçar una dotzena de targetes a concos més o menys coneguts com a calaveres i freqüentadors de cafès, unes noies catalanistes que tot sovint anaven a veure projeccions al Centre Excursionista, un senyor molt nerviós que només podia dormir en els tramvies i de dia, i es passava les nits en blanc, i una parenta pobra, a mans de la qual anaven a parar enagos sargits i estres de cuina abonyegats, i que no tenia més remei que fer de persona manada.

I l'artista? Aquest rai. Va ésser un baríton carregat de criatures, que vivia de «bolos» i de funerals d'upa; la senyora Tereseta el va contractar, senzillament, per vint-i-cinc pessetes i els drets d'endur-se'n les pastes sobreres per a la família; però amb la condició de cantar fins que ella digués prou. Va encarregar-li a ell mateix que es portés pianista, i que procurés, sobretot, que l'acompanyant no fos una ànima freda, sinó que tustés enèrgicament les tecles, perquè algunes de les persones de les que havien d'assistir a la vetllada -va dir la senyora Tereseta- reunien les dues curioses peculiaritats d'ésser una mica sordes i dalir-se pels acompanyaments. -I vostè, no les planyi, tampoc, les seves facultats. Canti com en un teatre espaiós o com en un funeral dels grassos.- El baríton, que era entusiasta de Puccini, pensà amb amarguesa: -Influències del wagnerisme!- Però la senyora Tereseta era més ignorant de Wagner que l'infant, innocent de tot, que duu els primers bolquers.

* * *

Poques metzines no maten. Però aquella vetllada va arribar a ésser un abús. Ja eren dos quarts de dues, i el salonet de la senyora Tereseta presentava tots els aspectes de la desolació. El baríton cantava amb posat i gestos de sonàmbul; havia interpretat Puccini, Meyerbeer, l'havanera del *Pon-pon, El pobre Terrisser* i un *Dies irae*, tot rigorosament bisat, a instàncies de la senyora Tereseta, més entusiasmada com més anava, a diferència dels seus invitats. Una de les noies, en sentir el *Dies irae* havia tingut un atac d'histerisme i havia calgut dipositar-la, a pes de braços, al llit de la senyora Tereseta; el senyor nerviós havia agafat un tic; engegava violentment cap endavant el dit índex de la mà dreta, i després, amb un moviment cap a la dreta de tot el braç, feia com si volgués caçar amb la mà aquell índex que, no cal dir-ho, havia desaparegut un segon abans. Els concos, palesament cremats, s'havien arraïmat en un recó, fumant a la desesperada, contant històries verdes.

La senyora Tereseta, amb els badius ben oberts, inhalava joia. Sembla inversemblant, però el fet és que ella trobava que aquella vetllada era un èxit. Cal reconèixer que mai s'havia trobat en cap festa d'aquella mena i que, per tant, podia tenir una idea arbitrària de la veritable essència d'un gaudi artístic-social.

El pianista, un home de cara congestionada, bovina, de tant en tant girava els ulls, ja sense dissimulació, per a veure si els invitats s'aclarien. El baríton va atacar les primeres notes d'una barcarola napolitana, però la seva veu, a estones, gairebé es perdia entre el xivarri de les històries verdes i els crits de la histèrica a la pròxima alcova.

Acabada la cançó, quan la senyora Tereseta, que l'havia escoltada amb orgullós embadaliment, demanà, fent-li costat la parenta pobra, que fes bisada, el baríton s'escurà una mica el coll, i vinclant-se cap a l'oïda de la senyora Tereseta, va reparar:

-Vol dir, senyora, que fent-ho durar tant no molestarem els veïns?-

Els ulls de la senyora Tereseta guspirejaren. Era d'ira? Era d'una alegria infernal? O potser de totes dues coses a l'ensem?

-Sàpiga que els canalles- murmurà, lliurant el seu secret, -ahir van emmetzinar-me el gos.-

L'ARMARI.

Es diu Lola, un nóm ben espanyol, i és clar, té els ulls negres com el pecat -Déu nos en guard!- i el

cabell igual. Però és barcelonina, i això vol dir que posseeix una naturalitat graciosa, per tant, sense l'aire tràgic de la *Dolorida* de Vigny ni el contrast negre i rosa de la Lola de Baudelaire.

Més aviat us confiaré que la Lola que dic té una certa cara d'ocell. A Barcelona és indiscutible que hi ha una mena de dona bonica amb cara d'ocell. Mil noms se m'acuden que és inútil estampar. Però no us cregueu que la retirada a un ocell sigui penyora de versatilitat. Precisament el menys observador repararà que les dames i donzelles d'aquest aire es caracteritzen, no per deixar d'arribar a la fi, sinó, al contrari, per arribar-hi tot d'una, per la supressió de l'obstacle.

El ver senyal de l'ocell no és pas saltar de branca en branca: és volar. -Els homes per a suprimir l'obstacle han de fer-se aviadors... i encara! Les dones en tenen prou amb fer cara d'ocell. I, com no tot ço que és vivament actiu, les dames d'aquell aspecte gentil, fins endevinen de vegades, assolit llur propòsit, un secret de metafísica original i elevat, un cant d'ocell entre el brancatge, que ens lleva el dol d'haver estat vençuts -perquè, generalment, l'obstacle suprimit... érem nosaltres, cal confessar-ho.

* * *

Per exemple: una nit xafogosa (una nit d'aquestes que la gent va amb aire de tant-se-me'n dona pels carrers, i les porteres inauguren llur tertúlia de l'estació roent, i adés i ara es veu en algun balcó de terç pis un home en samarreta que surt un moment i enlaira un càntir), tornava ella del braç de son marit, tan esmaperduda de la calor que no pensava en res absolutament. Sos ulls eren com extenuats, la seva espatlla es decantava harmoniosament en una protesta vana.

I s'esdevingué que una altra parella, venint en sentit contrari, passà ran d'ells. Eren un home minso i menut i una dona que bufava. Impossible donar-ne cap altre esclariment, car llurs siluetes es perderen tot seguit darrera un massís de flors -això era a un dels poquíssims indrets de Barcelona que tenen massissos de flors. Si aquest Ajuntament!... Només, com a rastre de llur pas deixaren, suspesa en l'aire, una paraula sense nex ni explicació.

-...l'armari.-

Lola repetí dintre seu, maquinalment:

-L'armari.-

Però aquesta paraula no li suggerí cap imatge. Com si hagués dit un mot persà. Marit i muller seguiren avançant cap a llur casa, i els hauríeu sentit que picaven, i com el vigilant responia amb un crit modulad, que s'allargava en la nit.

* * *

Una paraula és llançada a l'esperit, i ell, sense altra intervenció de la consciència, pot començar la seva tasca. El verb fa prodigis. -Lola s'adormí pregonament i plaentment, i cap a la matinada, en aquells somnis de ninfes delicades i optimistes que s'esvaeixen com les boirines de l'alba, tingué una visió clara i amable de la seva alcova, la mateixa alcova de cada dia, però feta opalescent, dolçament lluminosa, com una cambra d'encís. D'on li venia aquell nou prestigi a l'alcova? En resseguí les parets una per una i reconegué, encara que una mica volatilitzat en claror, tot l'aparellament habitual: solament -i vet aquí la clau del misteri- a la paret quarta hi havia, inconegut, un armari. Qui havia portat allí aquell armari? Era caigut del Cel com la pedra de la Kaaba, o creat allí mateix per les fades matineres? Lola no ho podia endevinar, però un amor estrany i infinit es desvetllà en son cor per aquell nou auxiliar de l'endrec domèstic. L'armari era el sol radiant de la cambra, el carboncle lluminós que la feia excepcional i paradisiaca... Quin desengany, quina angoixa en obrir els ulls! L'armari era desaparegut. A desgrat de dues teles i una tauleta *aquella* paret semblava gemegar de nuditat. També Lola exhalà en un sospir la seva amargor infinita i girant-se de boca terrosa sobre el llit, caigueren sos cabells aixoplugant-la com el fullam d'un salze plorador.

* * *

Ben tornada a la realitat, oblidada fins i tot d'aquell moment de feblesa en desvetllar-se, Lola anava en un *saut de lit* ple de manyagueries, donant ordres precises de bon govern casolà a la cambrera, a la cuinera i a la mainadera. Potser ni es recordava del somni de la nit. Tota la casa s'airejava sorollosament: se sentia picar moltes coses. Un infant reia, un altre plorava, i això s'unia a cridòries de venedors ambulants, sons virolats d'una murga i modulacions de trompes d'automòbils que venien del carrer.

Lola passà davant del seu marit que es pentinava el bigoti davant el mirall del paraigüer, abans d'anar-se'n al treball.

-Saps que se m'acut?- li digué ella. -Que al retorn de fora haurem de comprar un armari; la roba blanca vessa en els que tenim. És clar que comprar-lo ara fóra una ximpleria, tampoc corre tanta de pressa; però a la tardor sí que no hi haurà més remei.

-Un altre armari! Però si en tenim deu, deu armaris! I tres almenys farcits de coses inútils. I després, amor meu. -aquí un petit esplai conjugal ben sincer i de bon gust- on voldries que el poséssim? La casa és un cop de puny! És una casa de nuvis, que no més hi cabem ben juntets.

-Sí, sí, tens raó. Haurem d'esperar a canviar de casa. Tens raó, que ara ni sabríem on ficar-lo. No sé com t'ho fas que sempre tens raó, amor meu!- i aquí li retornà la cortesia amorosa de fa un instant.

-Sortiràs aquest matí?

-No; tinc molta feina, i amb aquesta calor!

-Doncs adéu, i...

-Ui! sort que encara no estic pentinada. -

Patapam! un cop de porta, i Lola queda tota sola. Mira al balcó.
-Quina soledat i quina calor! Sortir! ni que m'arrossegessin!
Dolça caseta meva!- Un sospir de felicitat.

* * *

A dos quarts de dues, el marit troba la muller traient-se el capell.

-Com! has sortit?

-Sí, una mica. Cap allà a les dotze. Mai diries què he fet?

El marit la observa. Està il·luminada, triomfant. Els seus ulls xisclen d'intensitat. Un somriure contingut la transfigura.

El marit dona un cop de puny sobre la taula:

-Has comprat un armari!

Ella, amb veu immaterial:

-Sí!

-Però, desgraciada, i a on l'entafurarem?

-És ben senzill: la calaixera de casa la teva tia la posarem a la *nursery*; la tauleta groga pot anar a la galeria; l'armari blanc de la galeria a la cambra de la dida; els prestatges de la cambra de la dida al dormitori de les minyones; els prestatges del dormitori de les minyones al recambró del dormitori dels nens; les maletes del recambró del dormitori dels nens...

-Prou! m'hi perdo. Però, mira que és inaudit! Un armari més! I deies que no t'apressava, i que et podies esperar. Quina criatura!

Lola no ha sentit cap més paraula.

-Vina,- diu amb veu estàtica. -Ja és aquí! Te l'ensenyaré!-

I gairebé defalleix, enternida: és el monument predilecte de la llar! Digueu el que volgueu: una bona barcelonina, quan és molt barcelonina, que vol dir molt enraonada, troba més voluptuosos l'armari que no pas l'alcova.

EL CASTELLÀ EN EL TREN O L'AMISTAT.

Escena: Un vagó francès, de segona, a la frontera. És de nit. La claroreta del vagó es perd, temorenc, en una immensitat de la fosca.

El primer a pujar és un francès que fa cara, com tants de francesos, de cambrer de cafè. Podria ésser

un rendista provincià, un professor d'arqueologia, o un germà bessó de M. Poincaré. Col·loca sos estres, s'asseu i s'abstreu. El posat de la seva cara és de calcular alguna operació fructífera.

Tot seguit puja un català de celles espesses, de mans sarmentoses, que fa a penes una inclinació de cap. Però, com que immediatament es gira a encabir dues maletes, ni sap si ha tingut resposta. S'asseu, amb franca tendència a una forma travessera. És un català que no està per brocs, i s'ha proposat dormir, i dormir tot seguit.

Ve un altre català. És un barceloní que fa cara de viure al carrer del Bruch. És un home discret, suau. No ha donat mai cap empenta per a pujar a una plataforma de tramvia; mai no ha fet el bót amb la seva muller. S'asseu. Es treu les ulleres, i en frega el vidre. Es treu el rellotge, mira l'hora i en frega el vidre. I resta galrebé embadalit, amb aquell embadaliment de l'home ben afaitat, vestit amb una elegància seriosa d'un excel·lent règim digestiu.

Finalment puja un castellà. El castellà és ben plantat, i, encara que no passa de simple comissionista de vins, té un aire magnífic, imponent. És un Greco tauròfil i que fa comentaris, a l'orella de les menestraletes que passen, sobre les seves abundors. Naturalment, és francòfob, i, en pujar al vagó francès, té un posat altívol, inconscientment imitat d'un Daoiz que una vegada va veure en una apoteosi d'una sarsuela pornogràfico-patriòtica a l'Apolo. Fins que el castellà ha arribat al vagó el silenci hi ha estat absolut. Però, de cop i volta, la parla estirada, quadrada, dogmàtica de Cervantes, sona, amb aquella forta injoncció de bàndol:

-Buenas noches, señores. -

El francès no contesta.

El català que vol dormir, arrufa les celles i emet un so indecís, amb una vaga inflexió de ressentiment:

-Mmm. -

El barceloní que fa cara de viure al carrer del Bruch, se sent una mica cohibit. Admira, en certa manera, la magnificència del castellà, i, en certa manera, se n'espaoordeix. Retorna la bona nit, en un castellà opac.

El castellà ja sap, doncs, quina ha d'ésser la seva presa. S'asseu al costat del barceloní hospitalari, i amb un aplom de *Jefe Superior de Administración*, que és cosa de la raça, pregunta:

-Va usted a París? -

El barceloní és un home púdic. No defuig pas l'intercanvi social, però no està gens avesat a escampar tresors de confidències amb el primer vingut, a la barberia, o al tren, com fa la raça privilegiada i abassegadora. I és que el barceloní és home d'intimitat, i en canvi el castellà és home de patxoca, per al qual les paraules de qualsevol tema són, com la polseguera daurada per a l'antic atleta, aurèola de glòria. Tanmateix el barceloní ha de respondre, i diu, amb un aire mig dòcil, mig evasiu, que va a Londres.

El castellà té un moment de dubte, i el resol tot seguit a la seva satisfacció. Dóna un tustet insinuant a l'espatlla del barceloní, i li diu que ell es proposava d'aturar-se a París i després a Anglaterra, però que no té cap inconvenient en fer passar al davant la seva estada a Londres.

-Porque- diu, enterament feliç i confortable, -yendo con un amigo...

LA VELLA POLIDA.

Quan el senyor Ginjoan, en el tomb que cada any donava per les seves possessions de muntanya, eixint de la vila de marina on vivia, va trobar, en un mas, la Quitèria, bordeta que hi servia de criada, tot seguit va sentir-se'n agradat. El senyor Ginjoan, conco aferrissat, gran golafre, gran caçador, home irat, tacany, i panxacontenta, va proposar a la desnarida Quitèria d'entrar al seu servei. La Quitèria era una d'aquestes dones que semblen fetes amb les miques que van sobrar quan ja eren pastades totes les altres dones del món: tenia una mica de cabell, una mica de cos, una mica de llavis, una mica mica d'ulls. Aquesta exigüitat i mesquinesa plaïen al senyor Ginjoan, com si aquell gairebé anorreament fos obra seva personal, resultat del seu misoginisme i de la seva absorció egoista. Però el que sobretot

plaia al senyor Ginjoan en la Quitèria era la seva polidesa, la seva humilitat, la seva docilitat, sos mots plens d'una rústica i infatigable deferència, sos gestos d'esborrament i d'immolació.

El senyor Ginjoan va anar fent-se vell, això és, va anar inflant-se i bufant, i la Quitèria va anar fent-se vella, això és, va anar empedreint-se. El senyor Ginjoan ja no podia caçar, ni debatre violentament en el Círcol Agrícola, ni regalar-se amb els grans àpats i el begoteig. La seva passió es concentrà en la tacanyeria, en la roïnesa. Hom hauria dit que igual li passava a la Quitèria; ella mateixa suggeria estalvis que no s'havien acudit al senyor Ginjoan. S'imposava tasques que duraven de les cinc de la matinada fins a ben endins de la nit, però que havien permès donar comiat a una dona de feines i a un mosso. El senyor Ginjoan va arribar a endarrerir-se en el pagament de les mesades de la Quitèria i al capdavant deixà totalment de pagar-les. El zel de la Quitèria, però, es redoblava: la seva cortesia s'havia fet maquinal, però cada dia més abassegadora, com passa amb alguns tics; i quan la Quitèria tornava alguns sous del magre pressupost de la plaça al senyor Ginjoan, amb una gairebé genuflexió, els puntets dels seus ulls tenien, per un moment, una lluentor de freda joia. Quan el senyor Ginjoan estava malalt, ella el vetllava, i cada cop que li donava la medicina, li feia una reverència, i amb una mescla de tractaments característica, li deia:

-Si és servit, una culleradeta, si us plau, missenyor. -

No solament era polida la Quitèria amb el senyor Ginjoan. N'era amb el rector, que la feia objecte de bromes gruixudes i benignes. N'era amb les veïnes més humils. N'era amb els captaires: amb els que passen en parelles, amb categoria de coneguts i de parroquians, i amb els escadussers que fan pudor de vi i parlen llenguatges estranys. N'era amb les coses: tenia una manera d'espolsar una cadira i de fregar els llautons, que semblava demanar perdó de la gosadia. N'era fins i tot amb la llum del dia quan obria les finestres, i amb l'ombra de la nit quan les tancava, sempre llisquívola i amb la testa decantada.

Una vegada el senyor Ginjoan va voler comprar una gran hisenda, que un hereu jugador es veia obligat a malvendre. Va fer-se venir qui sap els diners d'un Banc de Barcelona, i la Quitèria veié com s'enduia el plec de bitllets a l'alcova. Era una nit de tardor una mica freda: el dia era ja ben curt, i el senyor Ginjoan, que sopava d'hora, a les nou ja era a la seva cambra, on es tancà. Al cap de dues hores, demanà, sentint-se un poc marejat, una tassa d'aigua de majoles. La Quitèria la hi portà. Un veí pogué veure com la Quitèria travessava el menjador, enduent-se'n la tassa, de la qual el senyor Ginjoan havia begut. Després, en el pis de dalt, veié la flameta del llum d'oli de la Quitèria, i després tot es va fer fosc.

A l'endemà, el senyor Ginjoan no es llevava. La Quitèria va trobar oberta la porta de l'alcova; el senyor Ginjoan havia estat escanyat en son llit. Tota erta i insignificant, va avisar els veïns, el jutge, el rector. Els diners havien desaparegut. La Quitèria no havia vist res, no sabia res, no sospitava res. Algú va dir, tot seguit, que era ella qui havia comès el crim. El jutge va registrar el recambró de la Quitèria, i després tot el casal, i la féu detenir sense gaire fonament precís. La Quitèria repetia sempre, amb reverències, que no havia vist res, que no sabia res, que no sospitava res. La Quitèria, tan polida amb tothom, no tenia amistats, no havia intimat amb ningú, no hi hagué manera de trobar-li connexions, de suposar-li còmplices. A més, una doneta desnarida com ella escanyar un homenàs cepat! La cosa tenia un aire inversemblant. I d'altra banda, mai no es va saber que hagués rondat pel carrer on visqué el senyor Ginjoan cap inconegut, cap ombra furtiva, cap indefinible sospitós; ni havia romàs senyal de fractura enlloc, ni cap botó delator, o cerilla aixafada en el paviment.

A l'Audiència, el procés va ésser llarg i tediós. L'acusador privat, un senyor obtús i interminable, va dir grans penjaments de la Quitèria. El defensor, un jove advocat maurí, recomanat pel rector a la Quitèria, va dir que havia estat *àngel de luz en un hogar sombrío*. El president va recomanar molt de compte als jurats, etcètera.

La Quitèria va estar sempre reverent i esborradissa. Va mirar amb una mena de gratitud els seus guàrdies, i els magistrats, i el defensor, i l'acusador. Eutrava i sortia de la sala tot saludant.

La deliberació del jurat fou llargota. Un dels jurats tenia una mala impressió de la Quitèria, perquè s'havia fixat en les seves mans, i les havia reconegut, minses i tot com eren, estranyament nervioses, potser d'una energia insospitada. Però no hi havia cap prova terminant de culpabilitat, i el veredicté era de bon preveure.

Quan el document solemniat fou llegit, la Quitèria no mostrà en els seus ulls ni aquell petit llenteig de freda joia que els sobtava en retornar els sous sobrers de la plaça. No va tenir cap commoció, no va fer cap gran respir. Es va girar als jurats, i tota jupa, amb veu quieta i abnegada, va fer:

-Sento haver-los molestat, total perquè se'n vagin de buit. -

ANTIGOR.

-Com hi riuràs, a casa de la tieta Engràcia,- féu ell, encesot, espancit. La seva cara era espancida, n'era el solitari de la seva corbata, i n'era el solitari del seu dit, n'era la flor del seu trau, n'era el mocador de la seva butxaca, n'eren les seves mans inelegants de nét de camàlics que havien fet fortuna. Ella, al contrari, es vinclava fina, gairebé precària; en el darrer toc de la seva *toilette* li mostrava la rossa nuca escollada, els bracets gràcils, el dors sempre ondulant, -sempre, en l'esgarrifança, en la insolència, en les postureries, en la meravella o en el simple parloteig enormement voluble. Ell pensava: -És una criatura deliciosa. M'he casat amb una criatura deliciosa. Els Caçadors, l'Eqüestre m'envegen.-

I tot amarant-se de la seva felicitat, va recordar, altra vegada, aquell dia que ell va declarar-se-li (ella havia suggerit de ballar tots dos, un pericon en vestit de bany, i eixint de l'aigua, a Caldetes); i gairebé es va enternir.

Va agafar-la per la-cintura, com si fos una ploma, i la va fer seure damunt sos genolls; ella tirà el cap enrera en un simulat espauame de petita *apache*; i després, reincorporant-se, fent veure que se sentia tafanera (en realitat no necessitava altra cosa que tornar a admirar les seves mitges perla), digué amb veu manyaga:

-I perquè hi riuré a casa la tia Engràcia?

-Ui! és una casa de l'antigor. La tia Engràcia fa olor de reumàtic, i la seva tertúlia també. Encara prenen xocolata amb marcelines. Com la faràs esgarrifar!

* * *

No tant, no tant de l'antigor, la casa de la tia Engràcia. Era, simplement, una casa Ferran VII: sòbria i tanmateix impressionant. La sala era tota de domàs vermell: hi havia gravats francesos emmarcats de negre, una escaparata amb una Mare de Déu dels Dolors i un gran gerro de marbre blanc, en un recó. L'escalforeta sòpita que difonia un gran braser barroc, posat al centre de la sala, dava una mica de rojor a la tia Engràcia, i als seus tertulians de cada dimecres, gent gairebé tota de colors opaques, com si habitualment visquessin desats en amagatalls. La tia Engràcia era una dona senzilla, amb qualitats quietes i segures de govern: mai no havia tingut cap tribull amb cap minyona. Serena i amatent, s'havia trobat, òrfena, amb el negoci de son pare al caire de la fallida, i al cap de dos anys havia pogut liquidar-lo en sorprenents condicions. Però ella s'hauria rigut de qui l'hagués tinguda per superior o igual als homes, perquè totes les coses que ella fos en capacitat de fer li semblaven elementals. I, a més, trobava una certa delícia en la saborosa modèstia d'ésser dona: de poder-se confessar més sovint que no pas els homes, en aquella reconada tan polida de Sant Felip Neri; de manegar roba blanca; de no tenir més element crític que el seny natural.

Els seus tertulians eren tots veïns de la mateixa casa: la senyora Rosa, que havia volgut ésser monja, i després es va casar, i el marit no li havia viscut sinó dos mesos; d'aleshores ençà havien passat trenta anys. El senyor Joncar, fabricant de gèneres de punt, faceciós, i que demanava l'assentiment dels altres amb un copet de colze; i la seva muller, eternament afligida de neuràlgies; i llur nebot, que estudiava a la Universitat, minyó dolç, però decididament interessant, d'una elegància nadiua, jugador seriós de tennis a casa d'uns amics seus de Sant Gervasi, i decidit, en guanyar el darrer *sobresaliente* de la carrera, a comprar-se una moto. Les germanes Vidiella, dues solterones boterudes, sempre juntes i creuant mirades plenes d'al·lusions misterioses; eren murmuradores benignes: l'una tenia el geni culinari i l'agulla *li feia venir nervis*; l'altra era una fada en tota mena de costures i brodadures, i la cuina no era per a ella. El senyor Torrecasana, músic retirat: una sordera bastant accentuada l'havia condemnat a l'oci, que ell distreia llegint les històries d'En Bofarull i d'En Balaguer.

La nova nebodeta de la senyora Engràcia -que havia de conquerir-la perquè la bona tia era propietària d'algunes agradables casetes,- prou s'havia imaginat l'estil de la casa on anaven, però, en pujar l'escala, de marbre fins al primer pis, plena d'una espessadat monacal de silenci, ja havia sentit una mica d'opressió, i, instintivament, s'havia tret el fermall de brillants i se l'havia posat una mica més amunt, amagant una mica més la perfumada gorja escarida. Amb la pressa, es va punxar, i, com quan era col·legiala, féu un nus al mocadoret subtil i s'apretà ben fort el capciró rosat del dit.

* * *

Però el que és ella no hi havia rigut gens, al cap d'una hora, a casa de la tia Engràcia. Tota aquella gent eren, sens dubte, uns infeliços; les dones duïen vestits evidentment elaborats a casa mateix, per cosidores del temps de la picor; entre els homes només un, el Joncar jove, procurava dar correctament una estreta de mà. Era gent ridícula, d'aquella que surt a les comèdies de Romea, d'aquella que potser no existeix sinó perquè puguin guanyar-se vagament la vida mitja dotzena de dramaturgs casolans.

Però el fet és que la bona gent era en el seu lloc, amb tota l'espontaneïtat que permet l'hàbit d'un ambient i amb tot l'estímul de plaure que dóna la presència de persones estranyes i decoratives. La tia Engràcia va ésser dolça, maliciosa. La senyora Rosa va dir una breu paraula sentimental, sense exageració, que la va deixar dolçament nimbada. El senyor Joncar acollí una teoria encarcarada del jove marit sobre l'especulació dels francs, amb una petita anècdota espiritual que tingué un èxit evident i merescut. La senyora Joncar va alabar el vestit de la princeseta de Caldetes amb un comentari precís, dels que indiquen una tècnica segura (sembla que la seva mare havia estat modista!). Les germanes Vidiella van parlar d'una manera fina i senzilla de la boniquesa de Caldetes. El senyor Torrescasana, que resultava gran amic de pesqueres, contà coses agradables de cales perdudes, i costums dels peixos. El jove matrimoni anà restant cohibit a base dels encerts dels altres.

El jove matrimoni començà de sofrir una penosa sensació de rigidesa. No podien, en efecte, moure amb gràcia les mans. Les celles els feien una mica de mal. Provaven de dir coses gentils o entretingudes, i elles es convertien, en passar sos llavis, en vulgaritats que a ells mateixos els feien llàstima. Un hom és intel·ligent amb En Pere, estúpid amb En Pau, optimista amb En Joan, pessimista amb En Ramon. Plecs espirituals que un hom ha contret en el primer tracte amb ells, per qui sap quin atzar, duraran tota la vida, imposaran a un hom a una mena de múltiples fets psicològics irreductibles. El jove matrimoni no solament es dava compte del fracàs sinó que tenia el presentiment somort d'haver de fracassar-hi tota la vida en aquell estatge arcàic, de gent insignificant. Aleshores vingué la provatura desesperada. El jove marit començà de perseguir amb sarcasmes, dins la conversa general, al senyor Torrescasana. La jove muller començà de jugar la seva brillant coqueteria contra el cor, possiblement tendre, del jove Joncar. De mica en mica tothom va anar callant, deixant les veus de marit i muller, cadascú en el seu cercle, absolutament soles. Soles, i amb una falsa brillantesa que revelava una certa extrema desesperació. A tots dos els feia l'efecte que parlaven d'esma, d'aquella manera que hom parla a les dues de la matinada de la segona nit que no es dorm.

Gairebé simultàniament, però, es clogué aquell exercici penós. Quan ell es creia d'haver arribat a una nota definitiva en son humorisme vulgaríssim de nyèbit d'automòbil, el senyor Joncar va dir:

-Dispensi: el senyor Torrescasana no l'ha sentit de res. Vostè està a la seva esquerra i ell només sent la persona que té a mà dreta.-

Ella havia deixat caure el seu mocador tan perfumat que semblava una estranya flor tropical masegada. Encara tenia el nus de quan s'havia guarit la punyida del ditet. El jove Joncar li collí, amb una seriosa promptitud.

-Ai, té un nus al mocador!- féu una de les senyorettes Vidiella.

-Potser- digué tot mirant de reüll a la tia Engràcia, evidentment aliada seva -potser és per a recordar-se que és casada.-

EL DENTISTA APASSIONAT.

Les persones madures, que a l'ombra dels quiets carrerons de Vilada del Puig observen amb melangia i pessimisme la decadència de les tradicions i la invasió de les demències modernistes, trobaven almenys un oasi a la plaça de Sant Ramon. Aqueix indret assolellat i tranquil conservava impol·lut el seu venerable ensopiment. Ni un anunci, a les parets grisenques, d'adobs químics, o de la candidatura d'un diputat provincial. Ni un catau deshonest i sorollós, com és ara un cafè o un billar; cap botiga amb rètol, ni targetes indicant els preus amb grosses xifres per a les pessetes, i gairebé invisibles afegitons de dissimulats traïdors *90 cts*. Els dos únics locals consagrats al comerç -una graneria i el despatx on s'escolava l'existència d'un subjecte pigat que era a l'ensem representant de dues companyies d'assegurances, una fàbrica de sabons i una d'aparells per a trencats- semblaven d'aspecte furtiu i de clientela evanescent. Una font pacífica del temps de Carles III, dissimulada sota la molsa, presidia tertúlies d'ocells; i la pueril dolcesa de les campanes d'un convent de monges, les quals feien els millors brodat i les millors confitures de la contrada, completaven l'embadaliment d'aquell edem. Mai cap noia de les que vivien a la plaça no s'havia casat amb cap brillant tinent de la guarnició, o amb cap gosat viatjant de comerç; les que no van resignar-se a vestir Mares de Déu, generalment mesuraren, amb aquella regleta, la felicitat opaca d'algun parent calb i feixuc, o d'algun vidu de cara congestionada i patètica.

No cal dir la sensació que va causar a Vilada del Puig la sobtosa arribada d'un jove ciutadà amb molt

de cabell, secardí, afaitat, d'aspecte misteriós, amb armilla i corbata de tipus inconeguts a Vilada del Puig. El jove frondós es deia Florenci, era elegant i taciturn. Parlava en to subratllat, que semblava voler deixondir en la gent una basarda davant aquelles amargueses del seu cor, que, tanmateix, no revelava. Va comprar algunes coses, va llogar un principal, va posar-hi mobles de tres segles endarrera i teles de tres segles endavant, i encarregà a un pintor que li fes, en colors morada i taronja, un rètol per al seu balcó, que diria: *Florenci Llordacs, dentista americà*.

* * *

Van passar dos mesos sense que cap viladenc s'entafurés al despatx de l'incomprensible profanador de la plaça de Sant Ramon. No va trigar a saber-se que aquell dentista americà d'un luxe asiàtic era home de passions africanes. S'havia desterrat voluntàriament a Vilada per a colgar en l'oblit l'amor ferotge que li havia inspirat una noia pàl·lida i de negra cabellera torrencial. Per dissort, la noia susdita, després d'haver passat unes quantes setmanes a Caldetes, havia tornat amb la cara intensament bruna i els cabells rossos. Florenci va estar a punt de morir-ne: tan amarg fou el seu destarotament. -Ets una altra dona, va dir a aquella noia; -si ara em casés amb tu et seria infidel, és a dir, seria infidel a allò que havies estat.- I condemnà l'acudit suïcida de la seva ex-amada amb expressions punyidores en les quals demostrava tant d'anorreament com d'erudició: -Pèrfida com l'onada! Varies, ergo, no ets la veritat!

Florenci va passar el primer mes de la seva vida nova en el silenci i l'allunyament; llegia, dava tombs per bandes insòlites, i quan algú li adreçava la paraula a la barberia o a la sala de lectura del *Casino Industrial i Agrícola*, en la qual es jugava al dòmino, responia vagament, amb l'ànima remota i puntuant la frase amb un sospir que l'obligava a posar-se la mà damunt el cor.

Però al cap d'un mes... Va ésser una tarda. Una tarda d'aquelles dolces, enllaminidores. Florenci, darrera els vidres del seu balcó, contemplava les casasses de l'altre costat de la plaça. De sobte, aparegué en una de les finestres enreixades una noia *blanca com la gardènia i de negra cabellera torrencial*. Florenci va passar-se la mà pel front. Era un somni o una realitat, baldament fràgil? La ideal noia, filla del registrador de la propietat, feia puntes. Florenci va mirar-la de fit a fit - Puc ésser fidel a la meva amor antiga, essent-li infidel. O a la inversa... No sé el que em dic. Els meus polsos són una brasa...-

D'aleshores endavant, Florenci tornà a conèixer les alternatives de tornar-se pàl·lid i de tornarse vermell, les il·lusions puerils a base d'una nova corbata, les supersticions sentimentals: -Si demà s'obre aquest clavell del meu test, serà que ella m'estima... Si aquesta tarda no plou, vol dir que el registrador de la propietat em serà propici.- De mica en mica la confiança començà de fer son niu en el si de Florenci. Ell es passava les tardes mirant la noia, i ella, baldament dissimulés, no es movia del racó. Ni se'n mogué després d'haver fet ell el senyal dramàtic i comprometedor d'aviar-li un bes amb la punta dels dits, closos els ulls, de puntetes. (Cal dir, però, que la noia, que més aviat tirava per monja, era d'una extraordinària miopia.)

* * *

Florenci es colgava i es llevava molt tard. Tota la matinada la passava sospirant per ella.

Una vegada va somiar, fins i tot, que ell era a una prada molt bella, i que una fada li dava una marguerida, dient-li que hi trobaria el secret del seu amorós destí. Florenci es posà a desfullar-la, segons el torn conegut: -Sí, no, sí, no... -Però en aquell instant anà a trencar-li el son la cuinera, perquè hi havia un client que exigia immediates sol·licituds. Florenci, talment, va sentir, de l'alcova estant, esgarips d'alguna trista criatura a la qual un mal esperit garfia les genives. Florenci va aixecar-se molt displicent, com un autòmata. Veia la prada, i no pas el penjarobes ni el rentamans. Va eixir amb una sabata cordada i l'altra sense cordar, i amb una màniga de l'americana ben ficada, però amb l'altra pengívola -després d'inútils esforços- i agafada amb una mà fluctuant.

Al capdavant entrà al despatx. La víctima era no menys que el massís registrador de la propietat, notable per la seva filla i per una gran llúpia. Florenci no el coneixia personalment, ni tampoc l'hauria reconegut encara que li haguessin presentat el dia abans als salons del Casino Industrial i Agrícola. Florenci no pensava sinó en la marguerida de l'averany, i mentre el registrador li contava la història lamentable de les seves dolors agudíssimes, que començaren a mitja nit i que cap remei folk- lòric no havia aconseguit de minvar, Florenci, àdhuc agafant els seus instruments, la tovallola i la tintura de iode, somreia a la rossa fada del present meravellós.

I al cap de poca estona, introduint un estre lluent i terrible a la boca -de primer confiada, després paralizada d'esglai- del registrador de la propietat, la despoblava sistemàticament, tot murmurant, embadalit:

LA DÈRIA.

Era enemic de les dones. Ho duia a la sang. Les dones temien l'arruga de malhumor del seu front. Havia estimat? Era una decepció romàntica o una inveterada eixutor, el motiu de la seva duresa, la seva impolidesa, la seva sorda enemistat contra les figures fines i elàstiques, igualment bones per dansar, per plorar, per somriure, per ignorar, per endevinar, per guarir i per malmetre?

De fet, ara no estimava sinó la música. La seva música, naturalment, i, a més, les suggestions musicals de la naturalesa. És segur que una bella part del misoginisme li venia de la relativa freqüència amb la qual el parloteig de la dona torbava arreu del món les seves absorcions estètiques. Un dia, tanmateix, hagué de confessar la gràcia física de la dona. -El mal és que no calli- afegí tot seguit. I, encara, amb més amargor: -Sí, la dona és una obra d'art, però d'art primitiu: una escultura; i, com diu Strindberg, l'escultura és la més grollera de les arts, perquè necessita les tres dimensions.-

Però Kate volgué conèixer el músic, aquest músic extraordinari d'un país gairebé inconnegut, abans de tornar-se'n a la seva ciutat plena de boira i de fum. Estava avesada, per una pila de casos hongaresos, polonesos i russos, als músics de noms estrangers; i el nom de Puigrafeget no li feia feresa. Vam dir-li els perills que corria, per la rancúnia d'En Puigrafeget contra el sexe coquet i refiladís: una rancúnia plena d'injustícies i exabruptes. Kate digué que ella era molt seriosa i reservada, i que en aquest món no tenia por sinó a l'incivil galanteig dels madrilenys. Les brusquetats no la intimidaven. Havia tirat per les finestretes del vagó pipes de fumadors insolents. Sabia com manegar-se. I, a més, la seva admiració per la música d'En Puigrafeget era profunda, i, en realitat, les nostres observacions no havien fet sinó augmentar la seva graciosa tafaneria inexorable.

A dinar, va arribar primer Kate que no pas En Puigrafeget. Duia una *toilette* senzilla, i cap joia. Però una cinteta negra al coll, pueril, feia ressaltar la frescor divina de son cos, la transparència del si escarit, en contrast amb la brunor sana i tota esportiva de la cara i el coll. Sos cabells castanys eren pentinats amb una primorosa imitació del despentinament, exquisida a contra claror; sos ulls blaus daven la sensació de refiar-se, d'implorar, de no conèixer malícia. Tota ella semblava una cosa senzilla i prodigiosa que acabava de brollar o de descloure's.

Vam arribar a témer que En Puigrafeget no vindria, i això que li havíem amagat que hi hauria una inconneguda que desitjava conèixer-lo, parlar-li. Però, tanmateix, comparegué. Va fer-nos l'efecte de més desmanegat, més negligit que mai; però la meva germana va llambregar tot seguit a Kate, i no va semblar-li decebuda ni seriosament *shocked*. Ell tingué una mirada agra, rampelluda, en veure el parany, però sense que arribés a rondinar.

Kate va dir que volia fer-li alguna pregunta sobre interpretació de música seva. La meva germana i jo, vam aprofitar l'avinentesa per a girarnos a d'altres invitats. Després vam saber què cosa havia succeït. Kate i En Puigrafeget estaven vora la finestra, en una mena de pau armada, quan de sobte se sentí un *crec* mínuscol, però ben definit.

-Aquestes dones!- digué En Puigrafeget -sempre tan fortament encotillades! Fins que no tenen més remei que esclatar!

Kate estigué admirable. Va somriure i demanà el seu braç per anar a la taula. Però En Puigrafeget no li digué cap altre mot. La seva ira era reviscolada; i sobretot l'esperonava la seva consciència de l'atzagaiada en la qual havia incorregut davant l'esguard de Kate, d'una naturalitat inexpugnable.

Parlàrem, a taula, de viatges; i, finalment, encertàrem un tema que donés peu a En Puigrafeget per a entrar en conversa, si volia, però que, d'altra banda, no constituís un recaptament tan directe del seu concurs, que el deixés en situació desairada si ell no hi responia. Vam dir quelcom d'una cançó popular sentida en un hostel d'Itàlia. En Puigrafeget va fer una cara absolutament impermeable.

Vam acabar per deixar estar aquell geni impossible. Kate, amb un tacte infinit, va parlar poc. Però va parlar amb una entonació tan gràcil, tan ingènuament desentesa, que era un pecat no estimar-la.

Cap al rostit, En Puigrafeget, finalment, s'adreçà a un veí, i li digué, a propòsit de res, unes quantes niciees vulgaríssimes, ben per sota de sos pitjors abandons. A mi allò va semblar-me un intent de revenja contra la tàcita victòria de Kate; a la meva germana va semblar-li un indicatiu de remordiment.

La llum, a fora, semblava una mica fadigada. Les flors de la taula havien perdut frescor: Ens alçàrem a pendre cafè en el salonet exòtic. Kate tenia els llavis una mica més vermells, i els ulls no pas exaltats, sinó més tendres.

En Puigrafegut se li acostà. Tots vam adonar-nos-en, però tots vam fènyer que no ho havíem reparat. I ens vam posar a conversar lleugerament, en veu no pas gaire alta, i en veu prou alta, tanmateix, perquè semblés que no escoltàvem.

En Puigrafegut, amb la testa decantada, amb els braços atuits, deia a Kate :

-He de reconèixer que el *crec* ha estat de la meva lligacama.-

LA FRESCORETA.

Heu's aquí la frescoreta. Les pluges han rentat polidament el cel, que sembla més pregon; la llum del sol ara és finament argentada. Les acàcies, la copa de les quals encara és verda, comencen però, de mostrar en llur tofa algunes fulles seques, llàgrimes d'un or molt dolç. Hem anat a parlar sobre aquest tema sensacional: la primera exquisida esgarripança, amb alguns coneguts, per deure periodístic, i ens plau de traspasar llurs dites als nostres amables lectors:

Parer d'una casada jove

-...?

-És el temps més deliciós de l'any: el de comprar-se pells. Les pells vesteixen. Són l'única cosa que vesteix, fora l'escot. A més, enguany, la moda de les pells és tan perfecta, que podrem fer accionats i posats meravellosos amb cos, braços i flancs. Quan ve la primavera, poden donar-se les pells per una almosta de diamants, però quan ve la frescoreta, poden donar-se tots els diamants per una gran pengerella peluda, damunt la qual les espatlles, el coll, la faç, s'inunden divinament del tint rosa de la felicitat. -

D'un col·legial

-...?

-Ara, a tornar a estudi! Anar en rengle, explicant mentides boniques de l'estiu, als altres nois; veient les botigues totes plenes de coses noves, i portant uns llibres nous, que encara fan una olor tota crua. Menjarem castanyes, i, petant la guardiola, comprarem un ganivetet per fer tallades al pupitre de la classe nova. -

D'un vell

-...?

-Mor molta de gent. S'ha d'anar molt amb compte. Però, vaja, ara és el temps que la gent no trigarà a venir amb mi, a reconèixer que pendre el sol és una cosa agradable. I és que, ho tinc reparat, en aquest trist Barcelona, cada any hi fa més fred. -

D'un pollanc

-...?

-Vaig quedant-me calb; però ningú pot negar-me que continuo tan ben plantat com sempre. La frescoreta m'inspira idees ascètiques, en les quals sóc més sincer que no pas el xiprer, perquè jo em despullo de tot abillament i de tota murmuració. A més, ara que hi ha aquests nuvolets primis i llargs, moltes vegades puc fer-hi una creu perfecta, en reflectir-me damunt l'aiguadís que tinc a mos peus. -

D'uns rovellons

-...?

-Per ara no ens podem queixar d'aquest temps. Descolgats de la molsa, al so d'una riallada, hem estat precipitats dins una cistella; hem baixat precipitadament, per dreteres, d'una muntanya moradencia. Hem perdut d'obrir els pins, per on salta l'esquirol. Ens han tapat amb un drap blanc. Hem passat

temps, temps, i finalment, després de molts xiulets, i olor de fum i bolves de carbó que ens ofenien, sembla que hem arribat a algun indret: una dona frescassa ens traguina; un home tot pelut amb una gorra del Govern ha alçat el drap blanc. Ens han deixat passar. Hem arribat a una casa. La dona frescassa ha exclamat: -Rovellons, rovellons!- Ens ha mostrat, rogencs, terrosos i encara embrinats de molsa, a un manyà, a un carter, a un forner i a una portera. Hem tingut un èxit extraordinari. Després ens han pujat escales amunt. La dona frescassa ens ha deixat en una bella cambra amb rajoles de València, aigüera i escudeller. Ens ha anat posant damunt unes rajoles totes vermelles. Més enllà ha deixat créixems i pinyes, que també havia portat. Però dels créixems i les pinyes sembla que a ciutat no se'n fa pas gaire cabal. Després la dona frescassa ens ha rentat: la impressió és una mica sobtada, però hem quedat com una patena. Ara, aquesta dona extraordinària, agafa un ganivet tot ample. Quan anava a servir-se'n, no sabem contra quin invisible enemic, han entrat uns nens que semblen fills de la dona frescassa, i s'han posat a cridar: -Rovellons, rovellons!- I el més petit, ha fet: -Mare, deixeu-me'n guardar un per al pessebre!-

D'unes boles de naftalina

-...?

-Sabem la sort que ens espera. Púdiques verges, ens hem passat primavera i estiu, època dels esclats i les expansions felices, amagades en el mateix si de les llanes i espesses draperies, tancades amb pany i clau. La nostra virtut ha preservat el parament de casa i els vestits de l'any passat de corrupció i de traus fatídics. I ara, en el temps de la frescoreta, els armaris són badats, les peces de roba desplegadas: caiem en terra, sota una claror viva que ens ofusca, i el peu groller de la cuinera ens esclafa. I els cortinatges abundosos, els abrics confortables, els còmics pantalons i les elegants armilles fantasia, tot penjarà a la barana per tal que s'esvaeixi el nostre aroma; car el nostre dolç aroma de pies recluses ofèn la grolleria dels mundans, com si es tractés de la campaneta esquerdada d'un conventet o una antífona cantada amb veu de nas.-

EL DIPLOMÀTIC.

En Tinet troba una quietud per tota la casa! En aquella quietud hi sent més bé que mai la flaire de les cortines de cretona que hi ha al rebedor, i la del cantell d'un llibre gruixut que reposa, amb les seves visions inútils i convencionals de la Turquia d'abans de la Guerra de Crimea, damunt una tauleta. D'altra banda, la llum és excessiva. El celobert és tot ple d'un ressol que fa fer una ganyota als ulls. Com és que hi ha aquella quietud? A casa d'En Tinet ningú no fa la migdiada, però el fet és que, havent dinat, el seu pare desapareix, la seva àvia desapareix, les seves ties desapareixen, les criades no hi són. O, més ben dit, són a la casa, però és com si en llur vida hi haguessin estat.

La casa queda sense control. Queda en poder d'en Tinet. I en Tinet encara no ha complert els quatre anys. Ell és dolçíssim. Diferentment d'altres nois que només fan que la seva santa voluntat, i encara piquen de peus, en Tinet és alhora autocràtic i sedós.

La seva mare finà poc després d'haver-lo conegut, petita cosa vermella, calba i desesperada; i en Tinet ha estat sempre tan amanyagat -qui gosaria contradir-lo, si no té mare?- que la seva veu es bressa en unes insinuacions cadencioses: polpa graciosa i perfumada que amaga un pinyol irreductible. En el moment precís de la malifeta és quan els seus ulls intensifiquen llur encís celestial. L'àvia i les ties, que creuen més en sos ulls que no pas en ses fetes, sostenen que en Tinet no és pas entremaliat, i que les seves entremaliadures no són sinó involuntàries ensopegades d'una innocència que encara no ha arribat a conquerir la noció de la pulcritud i aquell matís de la propietat, molt més complex que no pas el de la propietat d'un hom: la propietat dels altres. Però fins i tot quan en Tinet s'ha lliurat a una aventura que, contra totes les teories, posa nerviosa a l'àvia o a una tia, en Tinet esvaeix de seguida tot estat de tensió. Diu una cosa enginyosa, fa una vaga protesta geient el cap damunt la falda de la potència enemiga, o es dedica a l'indigne chantage de dar entenent que no es troba gaire bé. Té una falsa manera d'esllanguir-se, que és, simplement, mengívola.

Contra l'enlluernament del ressol, deü ésser un bon remei l'ombra venerable i fresca de la sala. Però la sala, que és un camp gairebé inexplorat per en Tinet, sempre està tancada. És una llàstima perquè deü haver-hi, si en Tinet no recorda malament, belles coses brillants que qui sap què tenen a dins. En Tinet s'acosta a la porta de la sala. És clar que la trobarà tancada, però la proximitat serà a l'ensem un baume i un irrenunciable esperó per la seva recança. En Tinet toca la porta, i la porta cedeix!

Que coses que hi ha dins una casa! I quina gent tan diferent que hi va, a una casa!

En Tinet, que és demòcrata, és més amic del carboner que duu carbó i escarbats, de la dona que dos dies per setmana porta ous de Mollet, que no pas de les amigues enfaristolades de les seves tietes, que el maseguen i li enfonsen el nas a la galta. La sala és el lloc exclusiu de les amigues de les tietes: les tietes, soles, no hi entren mai. Deuen tenir-ho prohibit, com en Tinet. La sala és una cosa trista. Hi ha retrats grans i retrats petits. Els petits són alegres com a ninots, però els grans, a en Tinet, li fan una mica de basarda. Després hi ha recons absolutament foscos, i pengereselles darrera les quals pot amagar-se un gos o un municipal. En Tinet està a punt d'anar-se'n, temorenc. Però en el moment de girar cua descobreix un gerro de Sévres. És un gerro gran, però bonic. Cosa preada, triomfa damunt un mocador de seda vell, florejat, i una columneta. En Tinet voldria tocar aquell gerro.

Els ulls, per si sols, mai no li han dat un comeixement perfecte de les coses. Però ell no hi arribaria pas, al gerro. Aleshores se li acut una mena de procediment persuasiu. Aquest procediment consisteix a fer oscil·lar la columna, fins que el gerro es decideixi a fer-se abastable. En Tinet agafa la columna amb les dues mans...

Quan el monument és a terra, fet a miques, en Tinet s'adona que el gerro era una mena de frau. Les figures de fora només eren que pintades, i l'interior era buit, sense cap picarol. Però en Tinet té la intuïció que, tanmateix, la seva família considerarà aquella pèrdua com una catàstrofe. I com que en Tinet desitja evitar-se empipaments, medita una versió inofensiva del desastre. I, per pensar millor, es fica el dit a la boca, instintivament.

* * *

En Tinet ha descobert, a l'últim, la seva àvia. L'àvia era asseguda a la galeria, en un balancí, darrera un llençol eixamorat, estès de cap a cap d'una corda. Ell treu la testa per sota el llençol.

-Tinet! Mira quina rosa s'ha obert! -

Però ell no gira ets ulls. Els baixa.

-Què tens, Tinet? Què vols?

-Voldria dir una cosa.

-Digues, fill meu.

-El gerro de la sala...

-Reina Santíssima!- fa l'àvia. Tota ella es redreça. Sos ulls grisos, nerviosos, descompten alguna calamitat. Sos braços s'aixequen amb l'esma -tardana!- de conjurar un perill. Un parrac de cabells blancs, que s'ha desfermat amb el surt, li cau gairebé fins al nas.

-Digues, digues, què has fet. Gracieta, Quima! veniu.

Allò és massa. En Tinet creu, sincerament, que no n'hi ha per tant. Així és que, fatigat, se'n va a veure la rosa. I, tot seguit, un borinot el fascina.

-Però, digues d'una vegada. Què hi has fet amb el gerro? Què deies?

En Tinet, que la veu vermella, sincerament desesperada, sent per ella una veritable compassió. Té una mirada d'home de món:

-No res, baba... que el gerro de la sala... es fa vell! -

ELS HOSTES DEL CONVENT.

A les gentils concurrents als concerts de l'A. de M. de C.

Permeteu-me, admirades amigues, que us destorbi un moment per a explicar-vos una vella història. Però, abans que tot, he d'expressar-vos la meua gratitud. Sempre m'ha plagut la música en plena naturalesa, i, en assistir als concerts que vosaltres agenceu, retrobo, a més de la música, el murmuri de les fulles, el gorgolament de les aigües i el xiu-xiu del ventet.

Amb les vostres converses tendres, amb les vostres confidències a cau d'orella, difumeu una mica la música, li lleveu cruesa. La vostra col·laboració al plaer de les nostres oïdes, és tan deliberada i conscient, que tot seguit que s'acaba una de les peces del concert, calieu, en part, perquè ja no se us acut res, i en part, perquè compreneu que el parloteig aleshores ja seria inútil.

* * *

Una vegada hi havia un convent de gran santedat. Els frares hi duïen vida austeríssima. Molta de gent devota hi anava de tota la rodalia, i àdhuc de terres llunyanes, amb delmes, primícies, presentalles i almoines. Una petita colla de caps calents de la contrada, amants d'una certa simplificació que els permetés de viure sense treballar, acordaren beneficiar-se d'aquella bella anomenada del convent, i no van trigar a descobrir una cova, al fons d'una vall, que reunia les condicions d'esbarjosa, ombrívola i impressionant, per la qual cosa hom podia utilitzar-la com a recer de lladres. I organitzaren una mena de cos de burots, que cobrava el seu tant per cent de tots els béns materials que hom duïa fervorosament a la casa de Déu. Aquests lladres, més aviat sapastres i galifardeus que no pas homeiers i heretges, tractaven els romeus amb cortesia, i no els atrotinaven mica sinó en cas d'insòlita i incivil resistència. Ben pescuts, els lladres, irradiant aquella satisfacció natural que fa traspuar el gaudi d'una renda segura, van anar tirant admirablement qui-sap-lo temps. Però en aquest món no hi ha cosa segura, i cada ofici té el seu risc. La cova on mataben el temps jugant a cartes, era, així com he dit, al fons d'una vall; i va arribar a escaure's, una tardor, que ploqués vehementíssimament per espai d'uns quants dies. L'aiguat féu un terrible mullader, i la cova en fou inundada. Altrament, els xaragalls que, precipitant-se per tot arreu, desfeïen els camins, els impediren de proveir-se de queviures. S'adreçaren, doncs, els lladres amb aquella naturalitat abusiva dels cors primitius, al convent, que era l'estatge més pròxim i l'únic que per la seva capacitat podia donar acolliment a tota la trepa, i no cal dir que els frares humilíssims no els el negaren. Feren, fins i tot, el millor que pogueren per a obsequiar aquells desvalguts; i els minyonassos cepats de la cova, tot just s'hagueren recargolat els parracs del vestit per a escorre'n l'aigua, començaren de saquejar el rebost i el celler, rient-se de la pluja que gorgolava a les canals i dels núvols que seguien dant-la per amor de Déu.

L'hospitalitat, però, hagué d'ésser de més durada del que hom preveia. Plovia viciosament, sense conhort; les terres es convertien en bassals rogencs. La terrible humitat obrava com un aperitiu per als estòmacs dels pobres desnonats de la cova, i ells, amb estupendes embranzides, arrabassaven i engolien tota llei de menges i de vins; en allò hi trobaven un cert conhort, i l'oblit momentani de llur trista situació de reclosos per força.

Però, al capdavall, el reboster del convent no tingué altre remei que anar a trobar el Prior i parlar-li del perill que comportava per a la subsistència de tots plegats aquell sanfoniment pertinaç dels hostes; el convent, incomunicat, no podria resistir per gaire més estona aquella violenta allau de golafreria; aviat la santa casa, que sempre fou estalviadora, estaria més buida i freturosa que un badall de gentilhome espanyol.

El prior va comprendre que era arribada l'hora d'un gran determini. Féu, dones, venir els lladres a la seva presència; i va dir-los, amb cristiana sinceritat, el com i el què d'una situació tan aflictiva, però els lladres no entenien pas certes elegants frases llatines amb les quals el docte prior al·ludia a l'inajornable problema, ni els eufemismes graciosos amb els quals procurava de palesar una resolució enèrgica, baldament cortés en l'expressió. Fins i tot, un dels lladres començà de mostrar en el rostre els efectes incipients d'un son benigne. El prior, aleshores, es revestí d'empenta gràfica i popular, i dant un tust vigorós a la seva taula, va proferir aquesta sentència:

-Si això dura gaire, acabarem morint-nos de fam tots plegats! Amb això, germans, no hi ha més cera que la que crema: o tots frares o tots lladres!-

* * *

Això us vinc a dir jo, admirades amigues. Als concerts hi anem alguns a sentir música i d'altres hi van a festejar. Ambdues coses són finíssimes moixaines de l'esperit. Però en el concert vinent, al qual assistirem de bell nou -vosaltres amb els vostres capets volubles, i ulls que alternativament intimiden els joveçans i els prometen delícies, i boquetes atrafegades, i jo amb la meva maturitat melangiosa i encara indefensa-, o bé vosaltres escoltareu la música, o bé jo, a la meva edat, i amb algun cabell blanc (prematuro), no tindrè més remei que festejar.

L'ARTISTA D'UN SOL CUADRO.

N'Antoni Bauzà és un honrat betes-i-fils de la Ciutat de Mallorca. Van a la seva botiga velletes tot passant el rosari, i artistes exalçant el desenfrè de l'art. Els artistes hi van perquè N'Antoni Bauzà, a més a més de betes-i-fils, és pintor.

Un betes-i-fils que sigui pintor amb tots els ets i uts, és una cosa que no es veu cada dia. I és innegable que N'Antoni Bauzà és un pintor característic. Duu els cabells tan follívols com pugui portar-los un betes-i-fils, discuteix amb els seus confreres, va als dinars dels pintors, es posa la mà davant dels ulls per a limitar el paisatge, i en descriure un cap al tard a la costa brava, diu que a les penyes els morats van matant els roigs.

Em demanareu quina és la tasca pictòrica de N'Antoni Bauzà. Ja veureu, no podem ser-li exigents; En Bauzà, es passa els dies *feiners* a la botiga, i algun diumenge ha de sortir amb la dona. Per treballar li queda només dues o tres festes cada mes. De manera que N'Antoni Bauzà no podrà ésser mai un Rubens per la quantitat. La seva tasca serà més petita; però com a més lenta, més filtrada.

N'Antoni Bauzà, en rigor, no s'ha embrancat sinó en un sol assumpte, no ha pintat -més ben dit, no pinta- sinó un sol cuadro. El tema és senzill i grandios: Un camp de blat.

Com li vingué, fa anys, a N'Antoni Bauzà, la idea de pintar un camp de blat? Molt senzill: la seva dona li portà, en dot, una caseta dels voltants de Manacor, i a la vora de la caseta hi ha un camp de blat. El blat se li va anar ficant ànima endins. Amb la mateixa lentitud que N'Antoni Bauzà abastava un rodet o un cabdell de cinta de color de malva, la seva ànima copsava l'emoció artística, la visió. N'Antoni Bauzà no era pas d'aquells que patapam, miren una model que badalla, se la imaginem una sirena o una abadessa, s'engresquen, empastifen una tela i la signen. Entre el blat i ell el diàleg va ésser lent. Van trigar a tenir completa consciència l'un de l'altre. A l'últim N'Antoni Bauzà va dir-se: *-Hombre*, a jo me pareix que el pintaré, an aquest blat. -

D'aleshores ençà que cada mes pren dues o tres festes el tren cap a Manacor, es posa davant del camp, i pinta. Pinta amb beatitud. El pintar és un sacerdoti, i aquest sacerdoti, exercit els dies de festa, encara té major solemnitat. Entre pinzellada i pinzellada, N'Antoni Bauzà somia, somia, i de vegades dorm. És que la seva mateixa solemnitat l'ha corprès.

De vegades algun d'aquests esperits malaltissos posseïts per l'angúnia moderna, li diu:

-Però i vostè, don Antoni, ja fa una mala fi de temps que té davant ets ulls sa mateixa tela. Frissau, homo, frissau! -

N'Antoni Bauzà eleva un sospir:

-Ah,- diu. -jo vos prometo que si fos *libre...!* Si no fossin ses troques i es plissar *volantes!* Sap que n'hi passaria de gust cara a cara amb sa naturalesa per tot es temps que convendria! Però fiet, es negoci no té entranyes. No puc anar an es camp sinó una festa per altra. I llavò, sabeu què passa? Mai no trob es camp de blat així com l'havia deixat sa darrera vegada. No pot pensar com el me desfiguren! Ara el llauen, ara el sembren, ara és verd, ara és ros, ara el seguen, ara fan garberes. Me crega que em fan perdre ses oracions. Bon Jesús! per més que vagi an es camp faré poques feines mentres no el me deixin reposar! -

EL SECRET.

Era una ciutat quieta i casolana, d'aquelles on creix pels carrers l'herba invisible del desenfeinament, on les finestres enreixades, que semblen desertes, són veritables observatoris per a ús de les dones (la tafaneria de les quals és exasperada per l'escassedat i poquedat de les coses que passen). Una companyia teatral de vers hi va per la primavera; una companyia de sarsuela hi va a la tardor. S'hi casen exactament setanta cinc parelles a l'any; l'any passat semblava que se'n casarien setanta sis, però a darrera hora el nuvi va desaparèixer.

Aquesta ciutat té, no cal dir-ho, el seu poeta. És un poeta místic, que es diu Quimet. Semblava, per la seva cara dolça, la pau de la seva infantesa, la seva habitual submissió als desigs materns -que eren de tenir un fill sacerdot,- i fins per la casualitat que, exigint-li una sèrie de dols seguits, l'habitua a vestir de negre, que En Quimet seria destinat a il·lustrar l'estament levític. A més, l'especialització d'En Quimet en la poesia mística, semblava segellar-ho.

Però En Quimet deixà passar els anys sense entrar al Seminari perquè estava tot malicós. -Aquest noi no se'm refà- deia la seva mare adolorida. Pàl·lid, endolat i talment atuït per la seva pròpia inspiració, En Quimet vivia una mitja vida, estava sempre clopciu, i tot just el deixava un cadarn, l'afligia un sis o un as als budells.

A l'edat de vint-i-un anys, En Quimet va dar un tomb. Tot i continuant en la més dolça ingenuïtat, en les més innocents alternatives d'esblaimament i de rubor quan sentia la veu d'altri, En Quimet començà de sentir l'atracció de la dona.

A la ciutat hi havia un Centre de Defensa Social, fundat feia sis anys, i aquest Centre, sobtadament, es proposà de donar fe de vida i demostrar que havia vingut a omplir un buit. El C. de D. S., amb el concurs de la filla d'un matalasser que cantava la *Bohème*, un violinista aficionat, fill d'un xocolater, que tocava un *Impromptu* sobre motius de *La Traviata*, un actuari castellà que feia discursos sobre les glòries espanyoles, i En Quimet, inaugurarà unes sessions literario-musicals. A la primera sessió, En Quimet, tot llegint un romancet planyívol, s'adonà de dues noies inconegudes, que eren, sens dubte, les filles del notari nou. Immediatament deixà de banda l'una d'aquestes noies, perquè tenia un posat de burleta i comprometedora, i, en canvi, es fixà en l'altra, que era dolça i amorosa. Però la noia dolça i amorosa no li retornà l'esguard. En Quimet es va sentir deprimat. Procurà, altres dies, de veure la noia dolça; i, efectivament, la trobà, l'un dia a sentir la música de regiment, l'altre dia en el passeig de vora el riu, l'altre dia anant a veure la bella casulla que regalaven a un nou canonge, fill d'aquella ciutat, els seus paisans. Cada dia se n'anà enamorant més i més En Quimet. Cada dia descobria en la silueta grassona un nou encís, i cada dia passava un nou turment. Perquè els ulls d'ella no estaven per ell. Això no vol pas dir que mai, mai li adrecés la mirada. Ella el veia; però, fins i tot en la conversa, -perquè no trigaren a ésser presentats,- el veia de passada, com a una cosa sense interès, sense que sos ulls s'hi detinguessin, ni hi retornessin de tant en tant, ni parlessin cap llenguatge.

A la segona sessió del Centre de Defensa Social hi assistí -després es va saber que ho havia fet amb impúdiques mires escarnidores- un oncle d'En Quimet vingut de ciutat: aquest oncle era un veritable plaga. Duia un capell verd, a desgrat de sos cabells que, més que grisejar, groguejaven; duia una armilla fantasia; tenia el tic de tòrcer el nas cap a la dreta, fent una mena de petit renill; li guarnien les mans anells amb pedres falses; i portava un cigar-ventall, un paraigües-bastó, i una llapidera anunciadora d'unes aigües minerals. Aquest subjecte, en ésser al C. de D. S., va fixar-se també en la noia dolça i amorosa, i digué en veu baixa a En Quim: -Amb aquesta flàvia hi jugaria a fet!- Son nebot el mirà amb indignació, però la seva indignació, no va pas trigar a canviar de causa, i a barrejar-se amb l'astorament, quan veié que la noia dolça i amorosa adreçava constantment l'esguard als ulls mustigats i al bigoti tenyit de son oncle, i es proposava d'atraure'l, i de conversar-hi, i, successivament, d'enternir-lo amb petits reptes i enllemir-lo amb innegables manyagueries.

En Quimet, encara que amb molta de cautela, començà de fer esbrinaments sobre si la filla petita del notari era coqueta. Tothom li va dir que de cap de les maneres. Els hereuets més florits, els joves tinents, algun foraster elegant, *no havien pogut aconseguir que ella els mirés amb alguna atenció sostinguda*. En Quimet respirà una mica, però encara li semblà més monstruosa la conducta d'aquella noia amb el seu oncle. A la fi, va dedicar-se a escriure una lletra al seu oncle -que se n'havia tornat a Barcelona- demanant-li, després de molta de fina retòrica, quin havia estat el secret del seu triomf.

Un dia En Quimet obrí palpitant la lletra de l'oncle, escrita en paper d'un bar de la Ronda de Sant Antoni. L'oncle, després de demanar que li trametessin per l'ordinari dues garibaldines d'una fàbrica molt bona que hi havia a la seva ciutat natal, i després de fer alguns comentaris irrespectuosos sobre la fracassada vocació sacerdotal d'En Quimet -a propòsit de la qual arribà a retreure un acudit de *La Campana de Gràcia*- notificava a En Quimet, que, tot seguit que va fixar-se en la noia dolça i amorosa, va reparar que seria d'aquelles més tranquil·les i menys amatents. Perquè de verament amoroses, deia ell, només hi ha que les que fan cara de mal geni; i les que fan cara d'amoroses és que són bledes. Però fins per les bledes hi ha truc. I el truc que l'oncle d'En Quimet havia adoptat, amb gran èxit, per a obtenir que la noia dolça i amorosa el mirés amb un creixent daler, era, senzillament, *mirar la noia que seia al costat de la noia dolça i amorosa*.

LA NARRACIÓ INDEFINIDA.

Com si això d'ésser desgraciat, per si sol, ja no fos prou immoral, hi ha desgraciats que agreugen llur situació i llur responsabilitat contant llur desgràcia al proïsme. D'això en diuen confidència, esplai, o altres paraules perfumades; en el fons, sol tractar-se d'*encolomar* als altres, almenys imaginativament,

els tribulls i marfugues que ells passen. Afegiu a aquesta intenció repulsiva el fet que, generalment, els que contenen no saben contar, es repeteixen, s'embussen, es graten, escuren la gorja, i de vegades us agafen, i fins de vegades us tiren capellans. Creieu-ho: els éssers de boca bàrbara i fèrtil en calamitats, que impúdicament refereixen la burxada d'un mal de queixal o la conxorxa de dos cunyats per a fer-los barallar amb la sogra, són l'atenuació de l'atenuació de l'atenuació del canibalisme.

El meu amic de la infantesa, Mateu Llistosella, era una d'aqueixes insuportables criatures que es dediquen a ésser plangudes tot el sant dia per veus inexpressives i mirades absents de coneguts, veïns i diverses persones que amb ells es troben fortuïtament, indefenses, en bandes on cal matar les hores, com en una *cua* d'estanc o en una barberia el dissabte al vespre. A més, en Mateu Llistosella era més greu que no pas els seus companys de vici. En Mateu Llistosella, com a narrador, era d'una subespècie que sol trobar-se més freqüentment entre els recitadors d'acudits i gràcies: era d'aquells narradors que bisen per sistema, és a dir, que, en haver pronunciat el mot final de la narració, la reprenen de cap a peus, sens dubte creient que dir les coses una sola vegada és un procediment massa alat i escassament mnemotècnic. Sortosament, en Llistosella se'n va haver d'anar de Barcelona quan tenia divuit anys, i, dissortadament, ha tornat fa dos anys. Ha tornat, pitjor que mai. Ha tornat vidu, però amb un fill que és la seva estampa, que l'adora, que se l'escolta embadalit, que accepta la seva funesta versió autobiogràfica, que la repeteix, i que també la conta dues vegades sense treva o solució de continuïtat. Trobeu el noi a la plataforma del tramvia i us conta una desgràcia del seu pare, dues vegades; finalment, entreu a seure, i us trobeu amb en Mateu Llistosella al costat que us torna a contar aquella desgràcia dues vegades més. El primer cop que això us passa, incautes, dieu, per a estroncar la seva narració incipient. -Sí, ara mateix el teu hereu me'n feia dos quartos.- En Mateu Llistosella excel·leix aleshores a reprendre el fil de la narració amb un: - Doncs ja ho veus si esborrona. Perquè, francament, això de què...- O bé: -Arribo a pensar que és un somni, això que ja saps. (Al brètol no li ve d'aquí, reconèixer que ja ho sé.) Però no, no, és la pura veritat. Talment, me'l vaig fer aquell sangtraït, etc.-

Fa tres mesos en Mateu Llistosella i el seu fill van anar en automòbil a les costes de Garraf. Sempre surten amb una tènica expectació de la desgràcia que, facialment, té alguna cosa que veure amb el gest de la veracitat. I si els passa algun contratemps, es posen tot seguit a elaborar la narració pessimista del fet, i entre tots dos l'arrodoneixen i la fixen. Però aquell dia eixien més ombrívols que no pas de costum. En efecte, l'automòbil bolcà, i els Llistosella, pare i fill, projectats a l'exterior, sofriren tots dos un cop terrible a la testa, en caure damunt una esllavissada rocosa. Van estar quinze dies sense poder enraonar; jo els vaig anar a visitar, i em rabejava en la felicitat de veure'ls inofensius, i a l'ensems embellits per l'aire oriental que els daven els embenaments del cap. Però al cap de set dies més, ja parlaven. I tots dos havien quedat amnèsics. Ja no es limitava cadascú a dir les coses un parell de vegades. El que és a repetir-les una dotzena de vegades, no s'hi miraven gens. I el més infame era que, havent perdut la memòria, ja no adoptaven, a partir de la segona vegada, un aire d'intel·ligència, de mitja disculpa, sinó que mostraven el posat irritant i fatuïssim, cada vegada, de la persona que us fa una sorpresa que us espaterrarà.

Els meus lectors sabran perfectament -els uns perquè ho hauran vist al cinematògraf, els altres per experiència personal- que hom se sent atret al lloc on ha comès un crim. Els Llistosella, quan ja van estar ben refets, van tornar al lloc on els deien que havien sofert aquella desgràcia sensacional. Aquesta vegada van anar-hi en tartana. Però la tartana és molt més perillosa que l'automòbil. Va dir-se, ella: -Podré no vèncer-lo en rapidesa, però puc igualar-lo en l'eficàcia.- El fet és que els Llistosella van ésser, de bell nou, víctimes d'una bolcada i precipitats a un pedregar. No van sofrir cap lesió important, aquesta vegada. Vaig anar a llur casa, per quedar bé.

El metge (vaig trobar-lo a la porta), em va dir: -Que va a veure els Llistosella? No ho faci pas! Escapi's. Jo no torno més. Ja estan bé, però ni que s'haguessin badat el cap no tornaria a dar un tomb per aquí. Sap que abans repetien, entre tots dos, quatre vegades, l'una després de l'altra, la mateixa història, i que, després del primer accident, amnèsics, la repetien de dotze a catorze vegades, l'una després de l'altra? Doncs bé, això es veu que era poc. Ara, sense renunciar a la rastellera de les dotze o catorze vegades *consecutives*, multipliquen *cada vegada* per dotze o catorze vegades més.

-Què diu, sant cristià!

-Sí. Gràcies a la impressió rebuda, han quedat tartamuts. -

IDIL·LI EN TRAMVIA.

Al mateix estrep del tramvia vaig comprar un diari; vaig pujar a la plataforma, i, finalment, vaig asseure'm sense consciència de qui em voltés. Pensava en el diari. Però en anar a obrir-lo, m'aturà una sensació de fatiga als ulls. Vaig aclucar-los una mica. Després, vaig veure qui em voltava. Hi havia tres germanes amb el cabell lluent i el sí estranyament lliure i plàstic, que venien dels banys; hi havia un vague conegut meu, conegut de no sé on, que vaig saludar amb un moviment de cap no gaire comprometedor; hi havia dos minyons que volien ésser elegants i reien sorollosament i es sacsejaven; hi havia una dona jove i esquàlida amb una criatura de bandola als braços, adormida, i una ampolla de llet; hi havia un senyor amb cara de setciències que s'informava pel *Debate* de les retirades victorioses dels alemanys; hi havia un marit i muller que no estaven d'humor, i ell es donava tustets acompassats al genoll i ella obria i tancava nerviosament el vano on hi havia pintat un pallasso que mirava la lluna; hi havia un jove que ensenyava a un altre jove, foraster, les coses més notables del Passeig de Gràcia; hi havia, finalment, en un recó pròxim a la plataforma, una noia simplement abillada, amb un capellet lleuger i una creueta d'or. La donzella tenia un llibre vermell a la falda, mig amagat pel seu portamonedes. Era rossa i tenia els ulls negres, i la mirada tota avellutada, una mica implorant. Cap home no la mirava; i no trigà a entrar una dona amb un gran embalum de roba, que se li assegué al costat. I aleshores, a la primera estrebada del tramvia, l'embalum amenaçà seriosament de colgar la donzella. Ella somrigué, i com que jo la mirava somrient en aquell instant, hi hagué entre nosaltres una comunicació de simpatia.

Ella girà, sense rebuf, la cara. Més aviat semblava una tímida coqueteria. Com que va fer allò d'ajustar-se una mica els cabells, que sempre és un bon senyal, vaig insistir a mirar-la. Ella em tornà a mirar, amb esguard afectuós, però on es llegia un dolç descoratjament. Jo, fent aquella seriosa mirada viril, estable, embolcalladora, protectora, la de les grans ocasions, vaig dar-li la seguretat que no es tractava d'un caprici banal. Ella abaixà els ulls, i girant el seu portamonedes, me'l mostrà, com per atzar, per un cantó esfilagarsat. Era pobrissona.

Vaig dar-li entenent que jo era desinteressat, amb un esguard tendre, que era gairebé una moixaina, i tant es pot dir que era gairebé una moixaina, que ella inclinà la testa a un costat i aclucà els ulls per un segon. Però es va refer. I jo, al cap d'una estona, li vaig fer saber que podríem ésser sortosos, units sacramentalment, en una dolça caseta catalana. Ella sacsejà sobtadament el cap com esquivant una incerta emoció que començava d'humitejar-li els ulls. I, tot mirant pregonament a terra, com si no tingués esment del que anava a fer, com si el seu pròxim gest hagués d'ésser purament maquinal, retirà del tot el seu portamonedes. El llibre vermell era un Baedeker. La donzella era estrangera.

I què hi fa? vaig transparentar-li, tot seguit que una nova estrebada del tramvia l'obligà de bell nou a aixecar els ulls, contra la seva voluntat (perquè ella, evidentment, hauria volgut amuradar-se darrera un fictici oblit). Què hi fa? Aniré amb vos a la casa de la ciutat llunyana, on passa un riu, o bé canals verdosos; on els ponents són humits, i els pisos plens de música. Saludaré el vostre pare, que fuma una pipa de porcellana policromada; la vostra mare, que em donarà un te amb confitura de ribes, lluent com el grenat. I ens deixaran ésser feliços i tornarem aquí *corrent, d'una revolada*.

Quina incorrecció, quina desmesura hi havia en aquestes paraules? Amb un gest, ella indicà al cobrador que parés. M'adreçà encara un esguard, però de simple, d'inguarible desesperança, d'etern comiat. S'alçà fluctuant, i eixí penosament.

Era coixeta.

LES DUES VIES.

Una vegada, fa d'allò més temps, hi havia dos frares que anaven pel món; captaven, i duïen un ase on carregaven el bé de Déu de les almoines, i on muntaven alternativament quan havien fet massa llarga caminada. L'un frare era català i li deïen Fra Pere, l'altre era castellà i li deïen Fra Pedro, i a l'ase li deïen Pedreny, que és un nom molt escaient per als ases.

Per Fra Pere la gràcia de Déu es compaginava amb les gràcies humanes; era un homenàs coral, d'unes barbasses de sanitosa rusticitat, avesades, en les llargues rutes, al fregadís de les mates aromàtiques. Fra Pere, un tros de pa, no semblava conèixer aquella tristesa sobtada i encastadissa que ens ve de la poma d'Eva; sos ulls sempre movibles, sa cara constantment expressiva, s'adreçaven amb agraïment a les orengues i al serfull, amb facècies a l'ase, amb joia sincera i germanívola a tota la gent, i, a son companyó, amb innocents deformacions humorístiques de textos llatins.

Fra Pedro, tot i estant qui-sap-lo lluny d'aquesta geia, no se n'escandalitzava pas de les coses del seu companyó: i aquesta era, tanmateix, una prova de la seva santedat. Fra Pedro era menut i magristó, de cara xuclada, d'ànima naturalment frenètica i colpida per les desolacions. Tenia una idea extraordinària, una mica encarcerada, de la dignitat i era, sense adonar-se'n, ferreny; però en el fons, si no hagués estat pels carismes que Nostre Senyor li havia atorgats, i la vigilant tutela del seu àngel de la guarda, res no hauria estat més fàcil, humanament parlant, que amagar-li l'ou.

De vegades en Pedreny s'encallava i es posava a bramar, amb una inconsolable melangia. Endebades l'estirava Fra Pedro pel ronsal, però Fra Pere tenia un estil de fer-li pessigolles a l'orella amb un brot de romaní, que de seguida conjurava l'encís de la indolència sentimental. De vegades Fra Pedro, en nits d'hivern, trucava sense èxit portes egoistes: però hi anava Fra Pere, i, aclofant-se, passava la mà per la gatera i aconseguia almoïna. Quan s'esqueïa que trobaven un carreter, engegant tota una rastellera de paraules flastomadores o impúdiques perquè el carro se li havia enfonsat en el toll, Fra Pedro, arrufant el nas, condemnava la seva rancúnia, i Fra Pere, amb simplicitat, ajudava el carreter, perquè sabia que donar consells a un enfureït és com voler apagar un foc amb una garba de gatoses seques; i, tanmateix, el carreter, després d'haver-se-les amb fra Pedro, es girava tot avergonyit del cantó de Fra Pere, i, de vegades, deïa encara alguna paraula lletja, però ja amb un esperit de compunció.

Una vegada els dos frares arribaren a una vila, i era de nit, i no veïeren llum sinó en una casa. Aquella casa pertanyia a un pastisser; i com que era dissabte i en aquella vila la gent tenia molt de gust per llaminadures i llepolies, el pastisser encara treballava a alta hora; i era un home franc i generós, així com era amatent; així és que rebé els dos frares amb cara espandida i gaudiosa. Ell mateix va portar en Pedreny a l'estable, i va comandar a la seva filla que endegués dos llits per als dos vianants. I, en acabat, de retorn a la botiga, els mostrà sos atuells, i els explicà les menes de les seves confeccions. Hi havia per allí un coci, que poc abans havia eixit del foc, i els frares demanaren al pastisser quina cosa era aquella tan polida que hi havia dins l'estre.

-Pasta de caramel,- va dir-los el pastisser, -que és una cosa, com deuen saber Vostres Reverències, que els àngels hi canten.-

Aquesta metafòrica suggestió induí a Fra Pedro a ficar el dit dins el coci. Però immediatament el retirà amb una ganyota i un crit esgarrifós i començà de fer ràpides giravoltes. S'havia cremat el dit. El pastisser cuità a aplicar-li una tireta de patata, però l'acuitat de la dolor experimentada per Fra Pedro ja no va deixar-li de petge la imaginació, fins i tot quan arribà a moderar-se'n el funest adoloriment.

Fra Pere assistí sol·lícit al conhort de son companyó, i romangueren encara els dos frares amb el pastisser una bella estona, perquè fins i tot els havien amanit un soparet gustós.

En acabat del sopar, Fra Pere adreçà l'esguard al coci de la pasta. El grau de consistència palesava el refredament esdevingut. Ficà doncs, el dit en el coci, i en atansar-se'l als llavis, un somriure suau, benigníssim, brollà en son posat. Féu una petita reverència de silenciós homenatge al pastisser, per darrera de Fra Pedro; i aviat, mostrada que els fou la cambra, els dos vianants anaven a colgar-se. Però abans d'ajoure's, els frares, per dins, es feren cadascú la seva consideració:

-Si això és tan abrusador,- pensà Fra Pedro, -com serà l'infern!

-Si això és tan dolç,- pensà Fra Pere, -com serà el cel!-

I, perseverant cadascú en aquest pensament, tots dos foren sants, i anaren allà on avui en dia es peïxen de lliris, més amunt dels estels.

EL VIATGE INGRÀVID.

El gran Pepaito -tothom coneix aquest amic inefable que és una mena de picarol amb una mica de Sòcrates a dins- té un parent a una llunyana ciutat de Catalunya. Aquest parent és un home anguniós i temorenc: l'estira-cordetes de si mateix. Un dia es determinà de baixar a la ciutat de Barcelona, per la qual cosa hagué de sortir de casa seva a les sis del matí. Dinà malament, de menges que ell mateix es duia, cap allà a les dotze; i, avorrit del vagó, cap allà a les tres, ja començava de tornar a sentir aquell corcó de la gana.

Un senyor grassó que hi havia al seu davant, potser reparant-li la mirada vaga, li digué:

-Vol que berenem plegats? -

El parent d'En Pepaito va fer el cor fort. -No et donis- va pensar. -Arribem a Barcelona a les set, i per unes quantes hores, no val la pena de fer el golafre.

-Gràcies,- li va dir. -Pateixo de l'estómac.-

El senyor grassó es va inclinar. I vinga treure coses extraordinàries d'una sàvia maleta de queviures que portava. Carns vives, degotants; embutits, de finíssims mosaics; rosses truites pirenenques. Mastegava, xuclava, xerricava i engolia, el senyor grassó; i, mentrestant, el parent d'En Pepaito, recargolant-se per dins, intentava debades abstraure's davant el paisatge, fer-se una ànima idíl·lica. Però la fam li feia mal de cap i li encenia la cara: l'ensopia la cremor de la llum.

A la fi, el parent d'En Pepaito va arribar a un determini: a l'estació de *** hi ha restaurant, i allí es compraria pa amb truita, pa amb carn rostida o pa amb botifarra o potser de totes tres menes. Naturalment, s'ho aniria a menjar a un altre vagó. La sort l'afavoria. El senyor grassó, immensament saturat, lluent, inflat amb beatitud de vins i de viandes, s'havia posat a dormir. I roncava, omplint el vagó de son brogit olímpic.

-La qüestió- va dir-se el parent d'En Pepaito -és que dormi una hora i mitja, que és el que es triga d'arribar a ***.

El resseguia adés i ara afanyós; el sotjava amb l'ansia d'un detectiu; l'esglaiava un moviment maquinal dels que es fan en el son. De tant en tant es treia el rellotge. Mirava, per la finestreta, com encara llúia una claror viva en els reguerots. Es desesperava. Fins ell, però, amb la debilitat, s'anà ensopint -aquell aclucar-se d'ulls que no treu l'angúnia-; però un ronc més desafortat de son veí li féu l'efecte d'un daler antropofàgic, d'un gran badament de barres per engolir-se'l a ell i tot.

Finalment, arribaren les cinc. El parent d'En Pepaito baixà a l'estació amb precaucions cauteloses. Per passar damunt una cama estesa de banda a banda del vagó hagué de fer prodigis d'equilibri. I, naturalment, en arribar al restaurant ja tothom l'havia precedit. S'hagué d'esperar cinc minuts, fora de test.

Quan anava a demanar, una veu sonora exclamà darrera d'ell:

-Dues *gracioses!*

Era el senyor grassó.

-Que ha baixat a pendre un te? No se'n fiï pas d'aquests tes d'estació. Són herbotes.

-Sí, sí, té raó,- exclamà el parent d'En Pepaito amb una ira reconcentrada.

I no tingué més remei que tornar-se'n al vagó, a son lloc. El senyor grassó es begué les dues gaseoses amb voluptuositat; i retornà a l'aire clar, amb mil sacsejaments repentins de son bust, cada petita bombolla de llur fràgil escuma.

-A les set, pensava el parent d'En Pepaito, serem a Barcelona.

Però al cap de molta estona, quan les ombres endolcidores ja queien damunt la terra i els pollancs eren d'un argentat fonedís, en ple camp, hagué d'aturar-se el tren. L'anterior havia descarrilat. Era joc de poques taules, però, la neteja de la via. Ja un seguit d'obriers hi treballava. S'hi escolaren cosa de tres hores. El parent d'En Pepaito les passà ajegut sota un marge, entre les herbes, envaït de la natura. La seva desesperació s'havia fet tranquil·la. Mirava les estrelles, inanimat com una soca, endurit per son dolor, oblidat de les exigències seculars de la raça. No tenia família, no tenia pàtria. El parent d'En Pepaito semblava un bòlid, alguna cosa inusitada, immòbilment atònita.

Quan el tren es posà novament en camí, el parent d'En Pepaito trobà el vagó tot ple de papers llardosos, molles, peles i altres desferres de l'orgia del senyor grassó. Però el senyor grassó, aquesta vegada, no dormia. Estava una mica alegre. Va tocar amb el dit el melic del parent d'En Pepaito. Es va permetre acudits de mal gust davant aquell home quasi immaterial.

Abans d'arribar a Barcelona -Déu meu, que tard arribaria!- encara s'esqueia una estació amb cantina. El malanat viatger determinà de comprar-hi qualsevol cosa atacable. Cargols i tot, hauria menjat, que era una cosa que ja de petit l'esgarrifava de pensar- hi, com si sentís llimar una llima. A un quart de deu arribaren a la cantina on una vella adormida, després de moltes clamors, li oferí -i ell prengué!- una taronja.

El parent d'En Pepaito no havia escrit a En Pepaito que anava a Barcelona. -Així, si no em fa bona

cara me n'aniré a la fonda- pensava. Però ja en aquell punt de son viatge, ai, s'ajuntava a la malaurança de la fam la de dubtar quina fóra la millor conducta a seguir. -Potser que no vagis a casa En Pepaito. Ja serà molt tard, i si hi vas a aquestes hores et farà mala cara. Però si vaig a la fonda es ressentirà i és capaç de dir-me demà que sóc un descastat. No sé què fer. L'arribar a aquestes hores és un matament. Ja no puc estar a veure venir en això de la mala cara; perquè anant a casa d'ell a aquestes hores, ja es veu que és per a quedar-m'hi. I el que és si no hi vaig, de la mala cara no me'n lliuro, perquè també me la farà, com Ramon que em dic. Encara que per dins no me la fes, i estés content que jo no hagués anat a casa seva, me la faria per fora, per quedar bé davant meu. Però calla. Se m'acut una cosa. Si arribo a la seva escala només que sigui a les deu menys un minut, deixaré un cap de paper a la portera dient que he arribat i que poso a l'*Hotel d'Oceania*. Aleshores, si decàs, ja em vindrà a cercar a l'Hotel. I que faci la cara que vulgui, que jo ja no en tindrè cap culpa. Sí, fet i fet, això és el camí més enraonat. Déu meu, Déu meu! Si arribo al portal de casa seva serà més tard de les deu menys un minut; n'hi ha per tirar el barret al foc.-

En baixar a la bruta i fortament il·luminada estació de Barcelona, va apretar a córrer, a córrer com una criatura. Eren les deu menys nou. Pels carrers, la gent que havia sopat, plàcida, li deien dolços penjaments, feien escarafalls plens de voluptat digestiva.

En començar el carrer on viu en Pepaito, ja tancaven les portes. La d'En Pepaito ja era tancada! Però, cosa espantable, al balcó hi havia En Pepaito en mànegues de camisa fumant un cigar, dibuixant amb son fum la joguina a aurèola d'una felicitat conjugal i paternal.

-Ai, és En Ramon!

-Ramon! -exclamaren els altres individus de la família d'En Pepaito. -Ja baixem.

-No, no cal!

-I ara, Ramon!- I, mentrestant, ja baixaven.

L'arribada d'En Ramon fou un èxit. Li prengueren el sac de mà, el besaren, l'abraçaren, el dipositaren en una cadira de braços, i li digueren què volia menjar. (-Això- va pensar En Ramon -en aquesta hora, ho diuen per compliment-).

-No, no, no vull res. A *** he menjat magníficament, massa. Encara estic tot empatxat.

-Quina llàstima que hakis vingut en aquestes hores, i sense avisar!

(-Aquí es veu- va pensar En Ramon -que no es volen comprometre).

-Però vaja, alguna cosa has de pendre. Noies, conjumineu-li una sopa. I sempre hi deurà haver formatge.

-No, no, us dic que em fóra impossible empassar-me un sol mos.

-I ara! Apa, noia, fes-li una sopa d'ou.

-No, dic que no!

-Una sopa d'ou, i calla.-

I En Ramon, esverat, no gosant creure la seva fortuna, somrient una mica per sota el nas, però encara tement que tot allò no els passés de la boca, va dir:

-Bé, però l'ou, si decàs, petit.-

LA GUERRA.

Hi havia en un llogarret un pobre minyó, mancat de la cosa més preciosa que ha estat donada als homes, això és, el seny. Com que de seny no en tenia gens, gens, no feia mal a ningú. Vivia tot sol en una pobra cabana, collia herbes, sabia oracions singulars, i triava pedres. Era dòcil i senzill, i sempre queia en els paranyes que li amaniaven els cruels graciosos del llogarret. Però àdhuc sentint el mal que de

vegades n'hi esdevenia, no es formava una idea de què cosa fos la crueldat. Qui mal no fa, mal no pensa.

Una vegada qui sap qui començà de dir que s'encenia una guerra. Algú del poble que era més aciençat fins en contava el motiu. Les dones ja sabien de llurs àvies que de tant en tant els homes se n'han d'anar a terres llunyanes on poden morir, o d'on poden tornar amb vestits llampants guarnits de betes i medalles. I assegudes en rodones davant les cases, tenien plaer a fantasiejar sobre allò que mai havien vist i mai sabrien ben bé què cosa podia ésser.

Quan el minyó que no tenia seny passava davant elles, per atzar, elles, amb una bona rialla fresca de dones endreçades, treballadores i xafarderes, li deien:

-Que aniràs a la guerra, tanmateix?

Ell somreia:

-Això, pensava, deu ésser una banda on elles berenen.

* * *

Tanmateix, el pobre minyó fou tramès a la guerra. El llogarret havia de donar tres soldats, i tothom trobà que ningú millor per anar a les batalles del rei, que el pobre vailet. Qui no té seny no té por. I després ell no seria pas una pèrdua per a ningú. Mig per comoditat, mig per facècia, el trameteren a ciutat.

Aleshores la vida del pobre minyó fou com una mena de rondalla. Li passaren les aventures més extraordinàries. Li posaren un vestit clar i brut, a ratlletes petites; l'encabiren al tren, li parlaren en castellà; arribà a un món de cases compactes i plenes de foradets; considerà els tramvies; i quan caminava, en lloc d'anar sol i somiós com abans, ell no venia a ésser sinó el començament d'un rengle.

I l'atordiren tantes coses -la llum blanca que els homes de ciutat tenen de nits, i dones enfaristolades, i la mar i els vaixells, i la gent que mai para, i els xiulets i trontolls d'éssers inconeguts.- I un dia el feren entrar en un vaixell, revolt amb tots els homes d'una pila de rengles. I aquests homes estaven alegres, i cantaven cançons damunt la nau que brandava. La mar també ho semblava, d'alegre, i un bell argent lluïa damunt ses aigües tranquil·les. Un sol magnífic estabellava les fustes i els caps.

Després de dies arribaren a una terra xafogosa on els arbres eren més grans, i els fruits llampaven amb tota mena de coloraines. Hi havia homes negres, i ocells blaus i roses. El cel era més blau, i els balcons es curullaven de dones que saludaven amb els mocadors. La gent cridava. El mot de guerra no el deixaven anar mai, i tothom estava content.

Fins que un dia van anar-hi de bo de bo, a la guerra. Caminaren força per selves meravelloses. Als àpats, gairebé no menjaven. El dormir era escàs, i els peus sagnaven, perquè les soles del calçat -venut per grans proveïdors milionaris- eren de cartró, esmicoladisses. Però els rius eren bells, sota les immenses cabelleres de les plantes arrapissadores que penjaven dels arbres. I la lluna s'alçava superba i plena damunt la nit plena de fantàstiques lluïssors.

I heu's aquí que una vegada se sentí sobtadament renou de cavalls en el fresc silenci nocturn. -Vénen!- cridà tothom al campament. -Són els altres! Tothom a punt!- Hi havia un cert desordre, perquè el brogit havia estat impensat.

El bon minyó es posà al seu rengle, com manaven. Tenia, baldament fos ben tranquil·la, una certa curiositat. Allargava el coll tot el que podia. Unes testes sobreeixiren del nivell de les lianes espesses, apuntant llurs fusells. Fou un sol instant. Però abans de la descàrrega es pogué sentir encara la veu del bon minyó, que deia:

-Ei, que aquí davant hi ha gent!-

LA CASA CHIC

Quan la Ventureta, una minyona cepada, lletja, escarràs, renegaire com un oriol, meravellosa cuinera i filla ardida d'un dels indrets de Catalunya on encara hi ha federals -no em recordo si l'Empordà o el Camp de Tarragona- va rompre amb les cinc senyoretetes Miseracs, en plena torreta de Canet, on la

família Miseracs estiuejava, ja va comprendre que no era probable que l'agència barcelonina li ensopegués una casa ideal per a servir; l'estiu és una mala tongada; mestresses i minyones han d'arreglar la primera insegura *proporció* que els ve a tomb, i esperar les pluges de la Mercè.

Amb prou meravella seva, els de l'agència -dos joves llunts, sense rasurar, sense americana, sense colls, sense punys, i ventant-se, per més sarcasme, amb uns ventalls anunciadors d'una camiseria elegant- li digueren que li sabien una casa on estaria a tot plaer, una casa que era una veritable joia: un piset del carrer de Clarís, amb un marit i muller joves a servir, quatre adroguers a tocar, bon sou, roba rentada i planxada fora de casa i innumbrables pianos de maneta amb les últimes novetats.

La Ventureta se n'hi va anar, segura que tindria la pega de trobar el lloc ocupat. Res d'això. Sortí a obrir la senyora mateixa. Una senyora jove, rossa, d'un cosset prim, vincladís, amb una immaculada bata blanca i un gran davantal blanc. Parlava amb un accent estranger: era, de fet, franceseta. La senyora, en lloc de sotmetre la minyona a un llarg interrogatori sobre les seves apteses, va dir-li molt poques coses, molt tècniques i molt precises. Es van entendre, i la senyora mostrà a la Ventureta la casa, i, finalment, la cambra que li correspondria. La Ventureta es quedà tota astorada en veure que tindria un llit de Viena, blanc i amb un somier, unes cortinetes blanques, un lavabo *gran* i una BANYERA. Vella i de llauna, comprada, segurament, venturera; però, al capdavant, estre fantàstic, opulent i... per què no dir-ho?, impúdic. La Ventureta, ella que prorrompia a cada dos minuts en un reneç, es va tornar tota vermella.

La Ventureta s'instal·là aquell dia mateix. Buidà a la banyera una part del contingut del seu bagul; cantà a mitja veu -ja se sap, el primer dia és només que a mitja veu- una cobleta de la Meller; es va treure la cotilla, es va posar un vestidet de teixit, i començà l'endegament i neteja de la casa. Al cap d'una hora, vingué una cosidora tota gentil -tot eren requisits en aquella casa- i, sota la inspecció de la senyora, prengué les mesures de la Ventureta per dos vestits negres, en els quals la senyora exigí certs detalls plens de coqueteria. Després la senyora proposà a la Ventureta de dur una còfia blanca per estar a la casa, i CAPELL per sortir!

Vingué el senyor, a sopar. Era català, però havia estat molt de temps a l'estranger, i professava idees socialistes. Així com abans la senyora, creient-la susceptible d'algun esperit mundà i algun temperament higiènic, havia astorat a la Ventureta, el senyor l'astorà per les consideracions incomprensibles que li tingué. De vegades, quan ella li feia un servei, li deia *gràcies*. Li demanà si sabia llegir i escriure, i un poc de comptabilitat, i com que ella va dir que sí, declarà que li donaria alguns llibres fàcils, per llegir en hores vagatives; i, incidentalment, li féu saber que a partir del dia següent tindria cada dia una hora i mitja lliures, per passejar-se, veure els seus parents, i seguir, si li plaïa, algun curset d'instrucció popular.

L'endemà al matí, la Ventureta es llevà tota ullerosa, amb el color trencat. No havia pogut dormir en tota la nit. No havia fet sinó recargolar interjeccions. Estava ofegada, oprimida. L'empipaven aquell marit i muller tan *bufons*, aquella caseta polida, haver-se de posar guants blancs per servir a taula, haver de fer goig, trobar-se atesa, poder passejar. Comprenia que aquella casa era una llamedura trencadissa, on no podria eixordar al celobert, ni fer tabola amb l'escombriaire, ni rebre les confidències de la senyora, perquè les senyores es confien amb les criades quan encara no s'han pentinat, i aquella senyora es devia pentinar abans d'obrir els ulls. I en lloc de tots aquells esplais li encolomaven *destrucció* i postures i flocs.

A les vuit en punt, hora en la qual l'agència obria les seves portes, la Ventureta va entrar-hi primera que totes, dient, per començar, un petit rosari d'abruptes energies.

-Què li passa?- féu un dels dos joves, ja lluent, i tot traient-se una sabata. -Que ja està presa la col·locació?

-Ai, bona nina! Ja se la poden confitar. L'ase em fum si torno a posar-hi els peus, en aquella claveguera!

-I ara, pubilla! Què em conta? Vejam, vejam, què ha passat, que ve amb aquesta embranzida?

-Res, que ja em pot cercar un altre jaç; primer aniré a l'hospital, que tomar a raure amb aquella gent.

-Però, quin mal tenen? Desboti, dona!

-Ves!- digué la Ventureta furiosa, bracejant com un molí, -que és una estafada que no té perdó de Déu això de fer anar una noia que, mal m'està el dir-ho, però és complidora, i porta l'esterreig i la cuina com un tirabuquet, a una casa *on es veu que mai no han tingut servei!*

LA CADIRETA.

El cafè on ens trobem cada nit, de dotze a dos quarts d'una, és un cafè que d'aquí un any ja no existirà. Un banc japonès està en tractes, per a comprar tota la casa, amb l'amic Vaquerisses, puntal de la U. M. N., que més d'una vegada ha llogat els serveis del pinxo més íntim de la Ciscaleta, una noia de L'Ametlla que, a base de ballar en una barracota del Paral·lel, ha abrandat una passió en el cor xaruc de D. Fermín de Zeballos y la Escalada, magistrat ponent en el plet que al volt de la dita casa mantenen D. Joan Riera i Causachs, d'una banda, i Jaume, Mateu i Serafí Causachs i Riera, de l'altra. A més, hi ha uns interessos d'uns menors, parcialment, garantits amb una hipoteca: però majors precisions ens durien massa lluny, i, sobretot, que ja ho sap tot Barcelona.

El fet és que el nostre cafè és un dels més quilotats, dels més patèticament Segon Imperi que hom pugui trobar a Barcelona. Nosaltres hem triat l'hora susdita per anar-hi, perquè aleshores està tot desert. Els secretaris municipals de pas en aquesta ciutat, i els matrimonis botiguers en ella domiciliats, se'n van a les deu perquè a l'endemà han de fer matines. Els de la penya taurina pleguen a les onze; quatre o cinc estudiants ho allarguen tot el que poden, perquè llurs despeses són inconfortables, però quan s'acosten les dotze ja es comencen de fer fonedissos. Quan fa una mitja hora que nosaltres hi som, comencen de venir algunes parelles del teatre: uns casats de poc, un senyor d'edat, que arrossega la cama, amb una donota, uns altres casats que es tracten amb molta de gentilesa, però que no es diuen gaires coses: és que no han tingut fills. També ve alguna mare amb tres noies: es veu que això de sortir a la nit li representa un sacrifici, però què s'hi farà si a l'abonament benèfic d'aquell dia hi va tota la colònia de Serdanyola!

Aquella nit, vam parlar del bolxevisme. Vam discutir si serà mai possible en un país mediterrani -amb turons, valls independents, terra tota repartida, ànima llargament romanitzada, culte espiritual dels termenals, sensació nadiua del bon endreç que representa un límit. Vam discutir si en el bolxevisme moscovita l'element bàrbar és la ideologia o la raça. Hi ha a la tertúlia un ateu i membre del Sometent que és l'adversari més aferrissat del bolxevisme. Ens va dir que el moviment formidable de tota la vera opinió europea contra la nova malura eslava -o potser semítica?- és un instint sa de la humanitat.

-Hmm- fa, gairebé no sentit, un dels més silenciosos tertulians. És un home de certa edat que no parla gaire, que escolta molt bé. Per la seva manera d'escoltar en cada cas, per la sola posició dels seus ulls, hom sembla que vegi com agafa el dissertant, amistosament, pel braç, o bé, curtament i definitivament, per l'orella.

L'ateu i somatenista s'enfurisma. Què vol dir aquell murmuri negatiu? Pot dubtar ningú de la llum del dia?

El virtuós del silenci es posa a parlar. És un home polític i tranquil. No havíem sabut mai les seves opinions fonamentals: sempre havia tingut la coqueteria de prear l'enginy de cada qual, deixant de banda el caràcter de la tesi. Però ara resulta que es deixa anar una mica.

-Un catòlic, per poca de fe i de sentit històric que tingui- diu -i jo confesso la meua passió per la història, no se'n trasbalsa de cap mena de canvi. El meu màxim interès són certes coses eternes, i les coses eternes satisfan la necessitat que té l'home d'una base permanent: quan un hom les porta a dins no necessita posar, com és ara l'ateu, una institució com la propietat en situació d'incorruptible i immortal. Tanmateix, fins des d'un punt de mira humà, l'Església ha anat tant d'Herodes a Pilat que és difícil que s'espanti de res. El Sant Pare va negociar amb Atila i pot negociar amb Lenin.

(Aquí l'ateu i somatenista va estar a punt d'interrompre. Vam comprendre que, tot i ateu, anava a defensar el Sant Pare, al qual creia víctima d'un greuge. Però va poder més la seva curiositat de veure on aniria a raure aquella prèdica.)

-Vull dir amb tot això que jo em crec sense fanatismes davant tots aquests trencacolls de canvis i revolucions. Sóc de parer que es produeix un gradual millorament dels homes, a través de temps benignes o de catàstrofes, i crec que aquest millorament obeeix sobretot a què els homes, o molts d'homes, clamen en llur esperit, com Jesús va ensenyar: -Vinga a nosaltres el Vostre regne.- I aquell millorament no sabem d'on ve ni on va perquè estem governats per forces transcendents o subconscients, més poderoses que no pas el nostre seny: i en cada època molts dels que el volen propagar el perjudiquen i molts dels que el volen combatre l'acceleren i arrodoneixen. Però els paradisos terrenals no han existit ni existiran mai més, d'ençà del fracàs de la primera provatura: i no crec que hagin estat paradisos terrenals ni el Dret Romà, que avui encara defensen el Sometent i la Guàrdia civil, ni el Comunisme, el qual no solament és arma de poder i de riquesa per a uns quants dèspotes, sinó il·lusió i esperança de gent que sofreix, i potser un instint -amb el nom equivocat- de coses inconegudes.

-Però la dictadura del proletariat...

-Sí, és una cosa monstruosa. Si el poder rus està en mans del proletariat, com creuen els nostres sindicalistes, és una cosa monstruosa. Si està en mans dels tècnics, com creia Xenius amb delícies, és una cosa monstruosa, i encara ho és més, perquè no pot haver-hi cosa més cruel que una tirania de mestres d'estudi. Però el poder d'Anglaterra, de França, dels Estats Units, ja no està en mans dels polítics, sinó de la plutocràcia. I això també és una cosa monstruosa. Perquè al parlamentarisme li ha passat igual que a l'aristocràcia: que arribada la seva decadència ha tractat de rejuvenir-se amb un bany d'or. Incaute!

(Deixar fora de combat, d'aquesta manera, el parlamentarisme! A desgrat de tot jo encara el creuria susceptible de... Però jo també vaig callar.)

-Quan un gran polític sornaguer, un àvid multimilionari, un periodista ambiciós o un economista erudit combaten el bolxevisme, hi ha una tasca d'alguna estona a destriar els mòbils purs i impurs, les conviccions i els interessos, la sagacitat crítica i la incomprensió sonora. Però la positura de gairebé tots els altres adversaris, el pànic i l'escepticisme d'una multitud feixuga, no té sinó un motiu, que és simplicitat, i és el motiu pel qual molta de gent de bé ha combatut, en el seu temps, i abans que existissin en llur país, el constitucionalisme, els ferrocarrils, etc. Us ho explicaré en un fet que va succeir de bo de bo.

Això va passar en una bella Seu, on un arquitecte genial es va emprendre d'enderrocar el cor que, plantat al mig d'ella, la deixava sense dignitat i sense perspectiva. «Enderrocarem, deia l'arquitecte, aqueixa fortalesa aixecada pels canonges aristòcrates i rebels d'altre temps contra el bisbe, que romania isolat al presbiteri. Els canonges ja no semblaran senyors feudals, sinó que seuran als peus de llur bisbe fent-li acatament». Molta de gent va cridar en aquella ciutat contra l'arquitecte, en nom d'una tradició curta de vista, com deia el bisbe. Però el cor fou enderrocat. La Seu s'omplí de polseguera. I quan la polseguera s'hagué esvaït, va restar-hi un gran espai, una noble visió desempallegada. I una pobra velleta que anava a pregar a la Seu, tot portant-se la seva cadireta. Feia anys i panys que hi anava, i es posava prop del cor, i esparia la seva animeta innocent en la conversa amb Déu. Però quan, aquell dia, va veure el gran espai desempallegat, va tenir una mena de rodament de cap. -Ave Maria Puríssima,- va dir, tota esgarrifada. Se sentia com a òrfena, com a perduda. Descrivia semicercles amb la cadireta, girant-se i tombant-se. I al capdavall no pogué estar-se de dir-se a si mateixa, en veu alta i tot: -Déu meu, Déu meu, on posaré la meva cadireta? -

EL GELAT DE XOCOLATA.

La comtessa de Nobilfiore havia d'arribar a últims de juliol al castell dels Montrose, a Escòcia. El qual, com sap tota la vera «fashion» cosmopolita, torreja sobre un dolç paisatge ondulat, grisenc, amb fistons de brucs i de falgueres, travessat tot sovint per l'ànec fer. Una llum matisada per núvols argentats dóna finors de satí als verds de la terra i a les clarianes del cel.

No es pot demanar més gran contrast amb l'esclatant Riviera, on la comtessa de Nobilfiore té la seva vila, la Riviera del blau obsessionant, del vent empolegat, dels jardins en graderia, de les palmeres cossades de roses. Lady Montrose es recorda de la Riviera i de la «villa» de la comtessa de Nobilfiore, gairebé amb un entelament de sos ulls tan clars. L'entelament és de recordar aquell extraordinari enlluernament, i la dolça i profundíssima felicitat animal de deixar-s'hi viure, sense pensar en res. (Aquell gran balandre on lluien les flors, llua el cel entre les branques, llua la mateixa pols damunt les fulles!) I, talment, la comtessa de Nobilfiore és una delitosa amiga. La comtessa és mig piemontesa, mig lombarda: com a lombarda és alta i rossa, com a piemontesa té unes cames perfectes. És veritat que el seu ros actual no és ben bé del mateix matís que el de la seva joventut, però en canvi les seves cames semblen les mateixes dels seus primers anys de casada: la comtessa, a desgrat de sos cinquanta i... anys, balla el «shimmy» com ningú. Sobretot, lady Montrose admira en la seva amiga el posat de deessa. És de la mateixa raça -pensa- que les estàtues del seu jardí gradinat, que dóna al mar. Lady Montrose és una gran dama, però amb els ulls massa infantívols, com si fos la setèima filla d'un pastor protestant. A més, tot i essent delicada, irònica, hi ha coses senzilles, dissonàncies quotidianes, que la fan riure d'una manera absurda, per bé que la seva rialla sigui sempre musical, i gairebé trencadissa. Com totes les angleses del mateix temperament serà un encís, als seixanta anys, tota vestida de blanc.

Anem a dir que Mrs. Smith, secretària de lady Montrose, tenia la seva opinió particular sobre un matís de la comtessa que ella anomenava «la comtessa dels matins». Als matins era quan la comtessa

es barallava asprament amb una vella ligur que li comprava els «kakis» del seu jardí per a vendre'ls en una rànica botigueta; i quan deia hòrrids penjaments, recelosa, regatona, als seus proveïdors, dels quals, de vegades, rebia a la mà més fressosa que no pas el seu servei, els paquets de la carn o del peix; i quan hom podia sotjar-la, en certes ocasions, sorgint-se mitges o àdhuc tenyint-se unes faldilles. La comtessa invisible en aquells moments, no cal dir-ho, per a sos hostes, però no del tot per a una persona gairebé anònima com Mrs. Smith, parlava, sobtadament, en tres dialectes barrejats -piamontès, milanès, genovès,- i feia la cara autèntica de la seva edat, amb una agror, una implacabilitat d'ulls i de boca que revelaven que la noblesa en ella, tot i esperitzar-li la vida social i àdhuc el mateix cos admirable, no li havia llevat un sol àtom de la profunda i saborosa vitalitat que compartia amb el poble.

Lady Montrose ha pensat qui sap les coses, per a fer plaer a la seva amiga italiana, que fou sempre tan graciosa envers ella, tan serenament hospitalària. Hom farà una excursió pels llacs, hom caçarà la guineu. Ethel, la neboda de lady Montrose, cantarà en un italià massa dental cançonetes napolitanes. I, detall insignificant -aparentment- lady Montrose oferirà a la comtessa de Nobilfiore un gelat de xocolata.

Perquè la comtessa, un diví capvespre inflammat, havia ofert sota una pergola un gelat de xocolata senzillament prodigiós a l'amiga anglesa. Fou aquella mateixa tarda que la comtessa va esplaiar-se amb la seva amiga, fent reviure son passat en magnífica prosòdia i en aquell estil ciceronià que és potser més de la meitat de l'Itàlia moderna. Havia parlat de primer, sense esgarips, del duel entre el seu marit i el seu amant, encontre horrible que matà al primer i féu al segon, «dandy» acuradíssim, de bell antuvi borni i, conseqüentment, suïcida. I després li havia revelat els veritables abismes de la seva sensibilitat en una escena patètica: el veterinari li havia innovat formalment que si ella no volia que el seu gosset japonès perdés la vista, no tenia més remei que... (vacilà, esdevinguda tota púdica)... que... «fidanzarlo».

* * *

Hom emprà, per al gelat, el millor xocolata torinès («Giocolatta di lusso», amb escobertes granat i or). No hi havia, naturalment, pergola on oferir-lo, però sí un recó deliciós de jardí, sota un grup capriciós de faigs i davant l'esplanada maragda del camp de golf. El gelat havia estat objecte de les cures més escrupuloses. Lady Montrose esperava igualar, al menys, el gelat que li havia ofert la seva amiga, tot i reconeixent-lo tan evidentment reeixit.

Era una hora exquisida. Havia plogut deu minuts; després el cel feia aquella cara de suaument rentat que sap fer el cel d'Escòcia.

No hi havia massa gent. Un diplomàtic de tipus escandinau que havia estat al Japó, un general de tipus germànic que havia servit a l'India, les dues nebodes de lady Montrose i una vídua de tipus hebraic, d'un primer ministre del Canadà. Com si diguéssim l'Imperi en miniatura.

Tantseval revelar tot seguit que el gelat de xocolata fou un fracàs. Lady Montrose en romangué aclaparada, i més estupefacta que no pas aclaparada. No podia dubtar de la qualitat del xocolata torinès, ni del sucre antillà, ni de la llet fresquíssima i pastosa de les seves pròpies vaques. I el gelat no havia reeixit. Era una cosa qualsevol, de gust indestriable. Era una fantasma inconvincent de gelat. Era pitjor que dolent: era «dull».

Només gràcies a moltes d'exhortacions, després de mitja dotzena de besos, i materialment empresonada pel braç de lady Montrose - en els ulls clars de la qual hom llegia una desolació sense nom,- consentí la comtessa de Nobilfiore a explicar el misteri. Quan ella hagué murmurat a l'oïda de la seva amiga anglesa «com» es feia un «bon» gelat de xocolata, lady Montrose mirà desconcertada, gairebé espalmada, la bella dama olímpica; i després, instintivament, resseguí les figures del diplomàtic que havia estat al Japó, del general que havia estat a la India, de la vídua del primer ministre del Canadà, com per a copsar-hi un refermament de la seva fe en els principis de la civilització britànica, que una suggestió maquiavèlica volia fer trontollar.

La frase de la Comtessa de Nobilfiore havia estat aquesta:

-Per a fer un «bon» gelat de xocolata, agafareu xocolata del pitjor... del més baratet... I, per a dissimular, es carrega de vainilla.

LA POR DE COMPROMETRE'S.

Les meves eixides per les valls pirenenques -i que n'he fet de camí sense més bagatge que un parell de mitjons (de primer els nets, després els usats) a la butxaca!- m'han permès de comprovar que la gent no s'hi caracteritza mai, cosa natural en gent que viu entaforada entre les penyes corrogudes pel gel, per un afany immoderat de dir les coses abans de pensar-les. La facilitat de la vida fa la paraula baldera: la retòrica ve dels panxuts. La gent esprimatxada, però de bella fibra; els que cullen l'ordi o el sègol a base de petar pedres; els homes de llavis minsos inventors de l'estalvi; la raça que quan va a trobar algú per quelcom realment important no diu el motiu de la visita sinó un cop pres el comiat i girada l'esquena; viu amarada de sospites, embolcallada de precaucions: escolten amb les orelles més dretes que no pas un conill, però saben mantenir una mirada més volgudament inexpressiva que no pas la d'un peix.

Però ningú no guanya els de Serrallobera, en totes les valls del Pireneu, com a refractaris a arriscar-se. Hi ha una llegenda segons la qual els fundadors de Serrallobera foren uns quants flastomadors medievals, sotmesos a la privació de llur llengua, segons el costum de l'època, del qual s'ha de reconèixer que tenia l'aventatge de tancar de cop. Però hom pot dir que els de Serrallobera uneixen a la inhibició oral de llurs possibles ancestres la malfiança que sol acompanyar la sordera, i el tacte untuós i ponderatiu de l'orb. Una reunió de serralloberins, difícilment pot arribar mai a ésser qualificada de sorollosa. Un de llurs hàbits consisteix en reduir les frases a una sola paraula, o, molt sovint, a un rondinament o bé un so onomatopeic. I aquella paraula la glopegen mentalment, per llarga estona, tant aquell que a l'últim es resol a dir-la com aquell altre que, amb prou meravella, la sent. Perquè els serralloberins, que quan alguna cosa els crida molt l'atenció, mig acluquen els ulls per a fixar-s'hi -d'incògnit, diríem -; ells, que quan se'ls escapa un corglassat somriure es ruboritzen, immediatament com a sorpresos en una orgia; ells, que quan els passa alguna gran calamitat es limiten a arronsar vagament només que una espatlla, en l'únic cas que expressen una sorpresa destriable, oberta, és quan senten que prop d'ells, hi parla un altre serralloberí. L'home més assenyalat i més serralloberí de tot Serrallobera és el Mutis, un conco que viu a tres hores del poble, enasprat en un quer de mala fesomia. El Mutis és l'home més caute, més retingut de tota la contrada: té un nas que sembla fet per garfir, un ulls que només deuen gosar il·luminar-se quan no hi ha ningú davant, uns llavis minsos, però enèrgics, que més aviat tenen tirada a una eina prensil que no pas a un instrument de confiança. Quan ell arriba a l'hostal on, a la claror tot just insinuada del llum de petroli que es perd entre el fum del tabac andorrà, es bescanvien somortes paraules distanciades -en la màxima expansió dels homes que beuen ollades de vi calent-, la salutació que li fan és de callar del tot. Ell ho entén que allò és un Déu us guard; i contesta urbanament a la seva manera, que consisteix em calar-se més endins la barretina.

Una vegada el Mutis era, immòbil com un estaquirot, en un hostal ben enllà del seu poble, a Escloelles del Girat. Jo m'estava bevent un got d'un vinet àcid, i només mirant el Mutis ja em reposava de tota la darrera campanya electoral. Feia tres hores que nevava; el gruix de la neu començava de fer respecte.

El meu company de viatge era en Vallcebre, un minyó que va estudiar un any per apotecari, a instàncies del seu pare, i després, aconsellat per una tia seva que li havia de fer una deixa, va encetar els estudis per a passar-se de mestre normal, però que al cap de dos anys i mig va descobrir la seva veritable i folla vocació, de la que no s'ha pogut desempallegar mai més, que és la de fotògraf artístic. En Vallcebre, com tots els artistes, és un exagerat, un cap-calent; aquells pobres infeliços es pensen que d'una llambregada arriben al capdavant de les coses; parlen amb aplom; estan segurs que amb una frase ho mapen tot. I és clar, aquesta gent són aquells mateixos que s'asseuen sempre damunt la cadira on hi ha un copalta, i quan volen riure's d'algú sempre resulta que han contat la seva facècia a un germà bessó de l'interessat. Però jo ja hi estic fet, a En Vallcebre, i, en el fons, és un bon subjecte que quan se'l coneix bé resulta inofensiu; fins de vegades us convida a pendre alguna cosa; a mi -és casualitat- m'ha convidat dos dies últims de mes, i que us convidin el dia que cobren és una cosa que fa alegria: us fa l'efecte que aquell dia tot se vessa.

En Vallcebre va dir-me, en aquell hostal: -No pots pensar-te si en són de recelosos, la gent d'Escloelles del Girat. Jo vaig venir-hi l'any passat a fotografiar un penyalot que s'assembla a En Maura, i t'asseguro que mai he conegut gent més evasiva i més partidària d'anar amb compte. És absolutament segur que se'n duen la palma entre aquella mena de gent que quan et miren sempre sembla que et mirin per una esclatxa i que et fan gruar cada paraula com si l'haguessin de fer venir de l'altra part de món. Poc hi ha ningú que els passi la mà per la cara, en aquestes aficions, del pic d'Aneto al Canigó.

-Ei, mestre-, vaig dir-li jo, -no corris tant. Mira aquell hereu d'allà baix.- I vaig assenyalar-li el Mutis. -Vejam qui serà més expansiu, si ell, que no és pas d'aquí, o bé aquest altre pagès malcarat que seu al costat d'ell i he sentit a dir que és l'enterramorts, d'aquest poble. Anem a dir que fins ara no s'ha sentit la veu de l'un ni de l'altre. Vejam qui trencarà el glaç.

-Vols fer una juguesca?

-Calla, tabalot; no en faig mai de juguesques perquè si guanyes et fan passar amb raons i si perds et fan mala cara perquè no pagues. Calla i tingues paciència. Fem-nos càrrec que som dós pescadors de canya.

Continuava la nevada, que ja barrava decididament la porta. De sobte va començar d'espesseir-se encara més. La blancor era exasperant. Un hom comprenia la tristesa ferèstega i exacerbada de l'udol dels llops. El blanc és molt bonic quan fa taquetes insignificants, com els ametllers florits i les papellonetes i totes aquelles coses que les noies que no saben de pintar pinten en els coixins. Però quan tot, tot, tot és blanc, i s'hi envicia, i cauen floquets i floquets, sense saber-se'n estar, el blanc és una cosa sinistre. Sentiu una commoció al ventrell com si us vinguessin ganes de plorar. En Vallcebre va començar de dar-se cops de punys als genolls: el fred l'atacava sempre per allà. Jo mateix comprenia que la meua cara devia fer aquell efecte de xuclada cap endins que causa el fred quan se us aferrissa. Va baixar l'hostaler, amb una cara de tres déus perquè ja no podrien venir els minyons que traginen coses de França per les bandes poc concorregudes, i que són els únics que li fan l'hivern una mica comportívol. Va mirar la finestra com si volgués anar a cops de puny amb algú de fora, i remugant una cosa tan curta com lletja, va tancar la porta d'una revolada. Aquella revolada va obrir la finestra que estava, sembla, sense fermar. Va entrar un remolí de borrallons i va empastifar tot el Mutis, que es va aixecar fent tentines, de borrallons que tenia als ulls, al nas, a les orelles, a per tot. Al capdavall, després d'un instant d'esverament, va fer un parell de ganyotes, de primer amb l'una galta i després amb l'altra i en acabat va anar al peu de l'escala a gratar-hi el vestit per a desenflocar-se'l.

L'enterramorts, que no havia rebut, perquè en aquell moment havia anat a cercar un braçat de llenya, el mirà amb una mirada que es resistia a dir si era plena de compassió o bé d'un divertiment secret. Però l'un o l'altre sentiment era poderós, perquè el fill genuí d'Escloelles del Girat, va determinar-se a insinuar amb un aire després, casual, un cop va haver arrufat el nas com demanant excusa:

-Neva, oi?

El Mutis el va mirar una mica. Després va callar. Després va mirar a la finestra com si li calgués assabentar-se'n. Després va acotar tristament el cap. Havia de contestar. S'havia de comprometre. Per últim, amb cara de bót, arrossegant les paraules, va respondre, de mala gana:

-A fora, sí.

EL CIM.

Acabaven els últims pins escampats de la muntanya. Venia un rost inclinat com una mala cosa, i després el cim. Vaig aturar-me a mirar el fondal. Espadat, amb sos penyals moradencs, que proveïts de capsirons homogenis i rasurats, de verdors inesperades al volt de negrors humides i d'encensos que pujaven i baixaven per tiranys invisibles, eren imposants com a divinitats egípcies; ell tenia el tirat d'un escenari propici a la inhumanitat. Allí sota aquells boixos hi havia hagut la cova on visqué un dolç inhumà, un sant home de Vich, que no conversava sinó amb els tudons, i que entre les flors preferia les flors de penyal, les que tenen més retirança amb els estels. No gaire lluny, dins una bauma, un anarquista barceloní dels més llegendaris, inhumà, cruel, hi havia assajat explosius.

El rost era ple de líquens i d'herbetes esgroguissades i de roca cendrosa. Insensible al panorama de blaus fonedissos, jo no pensava sinó en la imminència de la sorpresa que donaria al meu amic Vingut. Feia dos anys que no l'havia vist, ni sabia on havia anat a raure. El terrible ex-seminarista de pèl roig, de mirada friso, havia desaparegut, deien, amb aquella bonica modisteta, la Roseta, de cossiró vincladís, d'ulls profunds i dolços, de boca que hom imaginava fonedissa en el bes. Per un atzar, jo havia sabut que eren allí, al cim d'aquella muntanya, havent-se mal endegat, per a viure-hi, les runes d'una ermiteta. M'havia semblat quelcom d'humorístic l'anar a veure aquell tabalot, aquell tocaboires esperitat, però, tot pujant el rost, em venia una mena de tristesa. Fàcilment me n'hauria entornat. Em recordo que, per donar-me coratge i alegria, vaig cantussejar un parell de motius del *Till Eulenspiegel*.

Vaig arribar-hi, a la fi. L'ex-ermiteta semblava, de part de fora, un munt de desferra. Així i tot, En Vingut havia conseguit fer-ne un cau de relatiu eixopluc, amb tristes despulles de suburbi ciutadà; peces abonyegades de zinc, llates, sacs i trossos de persiana. En Vingut llegia un llibre àcrata quan jo el vaig sobtar. Duia una barbassa ferèstega i un vestit de vellut, qui sap lo malmenat: els seus peus

eren nus. La Roseta anava amb un mocador al cap, sota el qual hom l'endevinava despenada: asseguda a terra, jugava amb un gat. En Vingut no semblà molt fèrvid en la seva salutació: la Roseta estava més animada. En canvi, a la Roseta, de cop i volta, l'avergonyí que jo la veies colrada, descotillada, xarxona, mentre que En Vingut tenia l'orgull, la posa del solitari irreconciliable.

En Vingut havia dit un renech una mica desconcertat, en veure'm.

-Ves a cercar aigua a la font- va dir En Vingut a la seva companya. Volia allunyar-la, era evident.

-Com ho has sabut que érem aquí dalt? No hi ha racés contra les xafarderies. Havíeu fet recerques?

Va demanar això com a enfurismat, però vaig comprendre que la idea no li desplaïa.

-Ah, creu-me, no era una dèria, no, allò que dèiem de la llibertat dels cims... Aquí l'home es fa conscient, terriblement conscient. Jo podria ara donar les lleis perfectes a tota la humanitat. Això és, les lleis per a trabucar tota llei, per a espremer enfora de l'esperit de l'home, tot atavisme de llei.

Vaig preguntar-li si la Roseta també n'era, de conscient.

-La'n faig. Parlem. Li llegeixo llibres. Després, en aquest cim, la Roseta ha perdut el fonament de l'esclavitud del seu sexe, que és el desig de plaure.

-I el fonament de l'esclavitud del nostre, de sexe?

-El treball? Està ben llest.

-Però heu arribat a poder viure sense cap mena de treball?

-Això vindrà. Jo i tothom. Després et diré de quina manera. Ara com ara, la Roseta ensenya a llegir, dos cops a la setmana, als vaillets d'una masia, i allà li donen les coses més necessàries. Puc dir-t'ho en secret: estic escrivint un gran poema. El meu poema tirarà a terra el Sermó de la Muntanya. Es diu *Les malediccions del Cim*. L'escric en una forma mitgera entre el vers i la prosa. Serà una depuració del món, que farà feredat. Aboleixo les necessitats humanes, prescriu l'assassinat del malalt, i el suïcidi als quaranta anys. La gent viurà, senzillament, de la naturalesa i no hi haurà sinó vegetarians. Quan hagi acabat el meu poema, inventaré un llenguatge universal, a base de la imitació fonètica dels sons i les fresses dels elements naturals.

S'anava endolcint la llum. S'acostava el capvespre. Els ulls d'En Vingut lluien amb una mena d'exasperació.

-Què penses?- va dir-me En Vingut, malfiant-se del meu silenci.

-Penso en el teu antecessor, en el darrer ermità. De segur que en aquesta hora passava el rosari, i santificava la naturalesa, trenant dolces lloances a la Mare de Déu, dient-li estel i rosa.

El cau d'En Vingut anave fent-se ombrívol.

-Saps com va morir el meu antecessor, que dius tu? Els francesos, creient que feia senyals de l'ermita estant, amb fogaines, el van acotar damunt el calaix obert d'una taula, d'un cop de puny li van ficar el cap a dins, i tancant de borsada, l'escapçaren.

El gat, de damunt estant d'un relleix, va tirar-se gairebé tot seguit entre nosaltres i ens va fer a tots dos una mica de malestar.

-Sortim una mica, a veure si ve la Roseta?- vaig dir-li jo.

-Comença a fer-se tard.

-Potser no se t'acut una cosa- va fer En Vingut, encara tot enderiat amb la seva història. Els esperits de la gent que mor sense sotrac, són fonedissos tot seguit. En canvi, quan la mort ha estat violenta (i quant més violenta més), l'esperit pot congriar-se de tant en tant, i, si l'hi obliguen, pot parlar. Està demostrat per la Ciència.

Vaig mirar En Vingut de cap a peus.

-Has conversat amb l'ermità?

En Vingut es va tomar vermell. No volia dir-m'ho. Però com que la seva mirada em va trobar una mica escèptic, va fer una veu ronca i provocativa.

Per fortuna, la Roseta va comparèixer amb el seu càntir. La Roseta va fer un posat tot trist en veure que ja me n'anava.

Vaig beure un glop d'aigua a l'entrada del rost; feia un vent extraordinari.

En, Vingut s'havia quedat una mica enrera, mirant el sol que anava a la posta, amb la faç envermellida. El davantal de la Roseta voleiava com una bandera.

-No es pot pensar quines ventades hi ha aquí dalt, de vegades- va dir-me ella amb una recança quieta.
-De vegades hem d'anar, per a no caure, de grapes per terra.

-Mireu de no acostumar-vos-hi- vaig fer jo, gairebé a cau d'orella.

FI.

End of Project Gutenberg's La creació d'Eva i altres contes, by Josep Carner

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LA CREACIÓ D'EVA I ALTRES CONTES ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the

terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90

days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.